

Esitys kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Lausuntoyhteenveto

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lausuntotiivistelmä	4
3	Lausunnonantajat	7
4	Lausunnonantajien keskeisimmät näkemykset selvityksestä	8
4.1	Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?	8
4.1.1	Näkökannat sovelluksen tarkoituksenmukaisuudesta.....	9
4.1.2	Näkökannat sovelluksen ei-tarkoituksenmukaisuudesta.....	19
4.2	Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?.....	24
4.3	Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?	27
4.4	Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset	30
4.5	Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?.....	31
4.6	Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?.....	33
4.7	Muut huomiot muistiosta ja liitteestä koskien myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavasta tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehityksestä	36
	Liitteet	40
	Liite 1: Lausuntopyyntö ja –kysely.....	40
	Liite 2: Lausunnonantajat	44

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi 28.4.2020 osaa kunnista, sairaanhoitopiireistä ja valtion viranomaisista antamaan lausunnot koskien etenemisehdotusta kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi. Lausuntoaika oli 28.4.-5.5.2020.

Jäljityssovelluksen tavoitteena on tukea tartuntatautien jäljitystyötä terveydenhuollossa ja tartuntaketjujen katkaisemista mobiiliteknologiaan perustuvaa, lähikontakteja rekisteröivää sovellusta hyödyntämällä. Sovellus on vapaaehtoinen, ja tiedon käyttö perustuu henkilön suostumukseen. Testausten määrän merkittävästä kasvattamisesta saadaan enemmän hyötyä tehokkaammalla altistuneiden henkilöiden tavoittamisella ja nopeammalla auttamisella. Jäljityssovelluksen keräämien lähikontaktitietojen pohjalta voidaan lyhentää aikaa altistuneiden oirearvioon ja testaukseen.

Jäljityssovellus ja sen taustajärjestelmä toteutetaan perusoikeuksista, tietosuojasta ja tietoturvasta huolehtien. Tämän vuoksi sovelluksen käyttötarkoituksesta, siihen liittyvästä toimivallasta ja henkilötietojen käsittelystä säädetään lainsäädännöllä. Toteutuksessa tukeudutaan kansainväliseen kehittämissyhteistyöhön ja EU:n yhteiseen toimintamalliin.

Lausunnolla ollut etenemisehdotus kuvaa kirjaamishetkellä käytettävissä olleen tiedon valossa sovelluksen lähtökohtia, toimintamallia ja reunaehtoja. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sovelluksen kansallisesta valmistelusta.

Helsingissä 11.5.2020

Minna Saario

2 Lausuntotiivistelmä

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli etenemisesityksen lähikontaktien jäljityssovelluksen käyttöönottoon Covid-19-epidemian hallinnan tueksi. Hallitus käsitteli tämän etenemissuunnitelman 22.4.2020, minkä jälkeen valmistelumateriaali annettiin lausuttavaksi liitteessä 1 kuvatuille tahoille. Lausuntopyyntö julkaistiin vapun alla ja vastausaikaa oli 5.5. asti. Vastauksia saatiin 63 kappaletta. Vastaajista suurin ryhmä oli valtionhallinnon virastojen ja laitosten edustajia (21 vastaajaa). Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta vastauksia saatiin 12 kappaletta. Lisäksi lausuntopyyntö kiinnosti laajasti mm. yliopistoja, yrityksiä ja yksittäisiä henkilöitä. Ottaen huomioon lyhyen lausumisajan aihe herätti suurta kiinnostusta.

Suhteessa esitettyyn sovelluksen tavoitteeseen, kaksi kolmasosaa vastaajista piti ehdotusta tarkoituksenmukaisena tai pääosin tarkoituksenmukaisena. Näissä vastauksissa korostui ratkaisun tärkeys Covid-19-tilanteen hallinnassa. Kuitenkin suuri osa vastaajista esitti myönteisessä palautteessaan tavoitteen saavuttamisen edellytyksiä ja reunaehdoja. Myönteisessä lausunnossa huomautettiin jäljityssovellukseen liittyvien kustannus- ja riskien perusteista. Käytön rajoitteiksi tunnistettiin mm. sovellukseen liittyvät tekniset haasteet ja tietosuojaseikat. Suunnitelmassa ei ole kuvattu yksityisen sektorin terveydenhuollon roolia.

Palautteet toivat esiin sovelluksen mahdolliset hyödyt jäljittämistoimintaan, mutta uuden välineen ollessa kyseessä hyötyjen todentumisesta tulee saada konkreettista näyttöä ja tulee arvioida sen vaikutuksia terveydenhuollon toimintaan, kustannuksiin ja mm. yksilön hyvinvointiin. Sovelluksen mahdollisiin hyötyihin kohdistuu suuri odotusarvo, joka tulee entisestään vahvistumaan. Näin ollen suurten odotusarvojen kohdalla reaaliteettien kohtaamiseen tulee varautua riittävällä viestinnällä. Lisäksi palautteissa huomautettiin, että sovelluksen käyttämisen pitäisi olla mahdollista ilman Kanta-yhteenliittymistä, koska Ahvenanmaa ei ole liittynyt Kanta-palveluihin.

Etenemissuunnitelma sisälsi kirjauksen EU:n yhteisistä toimintamalleista, jotka ovat muodostaneet Suomen valmistelun perustaa. Etenemissuunnitelman liite 1 sisälsi laajan katsauksen eri jäsenmaiden ratkaisuihin ja analyysin hajautetun ja keskitetyn mallin eroista. Valtionvarainministeriö huomauttaa kuitenkin, että useat EU jäsenmaat etenevät

hajautetun mallin mukaisesti STM:n etenemissuunnitelmassa kehitetyn ns. "hybridimallin" sijaan. Tältä pohjalta on otettava huomioon, että riski erilaisten toteutusten yhteen-toimimattomuudesta voi realisoitua Covid-19-pandemian exit-vaiheessa.

Osa vastaajista tunnisti etenemissuunnitelmassa kuvatun ratkaisumallin hieman epätarkaksi, jolloin sen arviointi koettiin haasteelliseksi. Terveystieteiden edustavissa kannoissa huoleksi nousi lähestymistavan käyttökelpoisuuden rajoitteet jäljitystoiminnan tukena. Lisäksi pohdittiin mm. päivärahan saamiseen liittyviä käytänteitä. Useat lausunnonantajat pitivät suurena riskinä sitä, että sovellus ei saavuta hyväksyntää ihmisten silmissä.

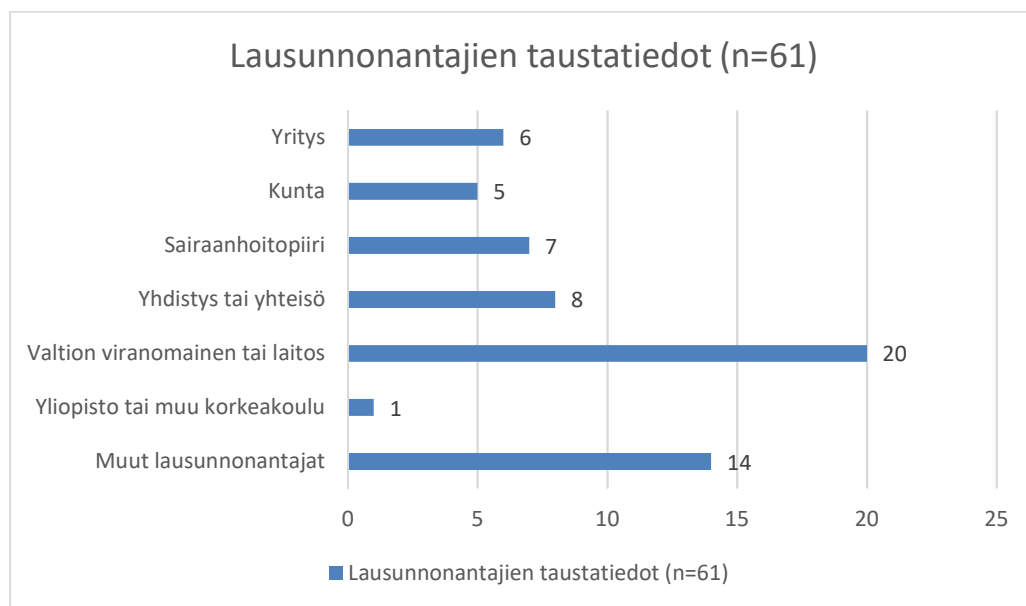
Palautteissa tuotiin esiin, että on pääosin suunnitelmassa on otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat. Valtionvarainministeriö huomautti, että henkilötietojen valmistelua koskevaa valmistelua on syytä tarkentaa. Sovellukseen liittyvä lainsäädäntö olisi selkeästi irrotettava tartuntatautilain 3 luvun termeistä "tunnistaminen" ja "jäljittäminen". Tartuntatautilakia tulisi arvioida laajemmin suhteessa tietosuojasetuksen 6 ja 9 artiklaan. Palautteissa todettiin, että valmistelussa on otettava huomioon Euroopan komission suositukset ja Euroopan tietosuojaneuvoston kannanotot. Apulaisioikeusasiamiehen mukaan suunnitelmasta puuttuu perusoikeusarviointi, eikä siinä ole tuotu esille, mistä perusoikeuksista on kyse ja minkälaista punnintaa niiden välillä tehdään. Sovelluksen kerätessä arkaluontoisia tietoja, yksityisyyden suojan kannalta on harkittava, että säädöksiin sisällytetään nimenomaiseen säädökset valvonnasta.

Palautteissa tuotiin enimmäkseen esiin, että muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset ovat riittävät. Etenemissuunnitelman kokonais kuvan hahmotuessa paremmin lainsäädäntötarpeet täsmentyvät ja niitä on työstettävä valmistelun aikana. Kansaneläkelaitos totesi, että lainmuutoksen suhde asiakastietolakiin ja toisiolakiin on selvitettävä. Lisäksi esityksellä voi olla liittyviä perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen. Yksityiskohtaisten ehdotusten puuttuessa ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, millä tavoin ne olisivat perusoikeuksien suojan kannalta merkityksellisiä. Palautteissa tuotiin esiin myös, että yksilöityjä säädösmuutosehdotuksia ei voida esittää, koska moni asia on vielä epäselvä.

Projektin hallinta ja erityisesti toteutusaikataulu koettiin riskialttiina. Palautteissa erityisesti Valtionvarainministeriö kiinnitti huomiota siihen, että kustannusarvioissa ei ole huomioitu kuntien ja kuntayhtymien kustannuksia jäljityssovelluksesta, olemassa olevia ratkaisuja tai niiden hyödyntämistä eikä otettu kantaa mahdollisiin käyttömaksuihin. Osa lausunnonantajista piti aikataulua haasteellisena, koska nyt esitetystä etenemismallista seuraa aikataulutus, joka johtaa sovelluksen käyttöönoton todentumiseen epidemian myöhäisemmissä vaiheissa. Projektiorganisaation ketteryyden, eri osapuolten osallistamisen ja avoimuuden arvioitiin parantavan tämän hankkeen mahdollisuuksia.

3 Lausunnonantajat

Lausuntoja annettiin yhteensä 63 kpl, joista pääosa (59 kpl) saatiin lausuntopalvelu.fi-palvelun kautta ja loput muita kanavia pitkin. Lausunnonantajista enemmistö oli Valtion viranomaisia tai laitoksia (ks. kaavio 1). Lisäksi lausunnonantajien joukossa oli sairaanhoitopiirejä, yhdistyksiä tai yhteisöjä, yrityksiä, kuntia, sekä muita lausunnonantajia, kuten yksityishenkilöitä.

Kaavio 1 Lausunnonantajain taustatiedot¹.

Lausuntopyyntöön kyselyyn saattoi vastata suomeksi tai ruotsiksi. Kyselyn vastauksia oli mahdollisuus perustella ja tämän lisäksi kyselyssä annettiin mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin. Annetut vastaukset ovat julkisia. Lausuntoyhteenvedossa on huomioitu kaikki määräaikaan mennessä saapuneet lausunnot.

Lausunnoissa otettiin laajasti kantaa erityisesti liittyen lainvalmisteluun ja jäljityssovelluksen mahdollisiin hyötyihin ja siihen liittyvään toimintamalliin. Lisäksi pohdittiin sovelluksen valmisteluun ja käyttöönottoon liittyviä riskejä.

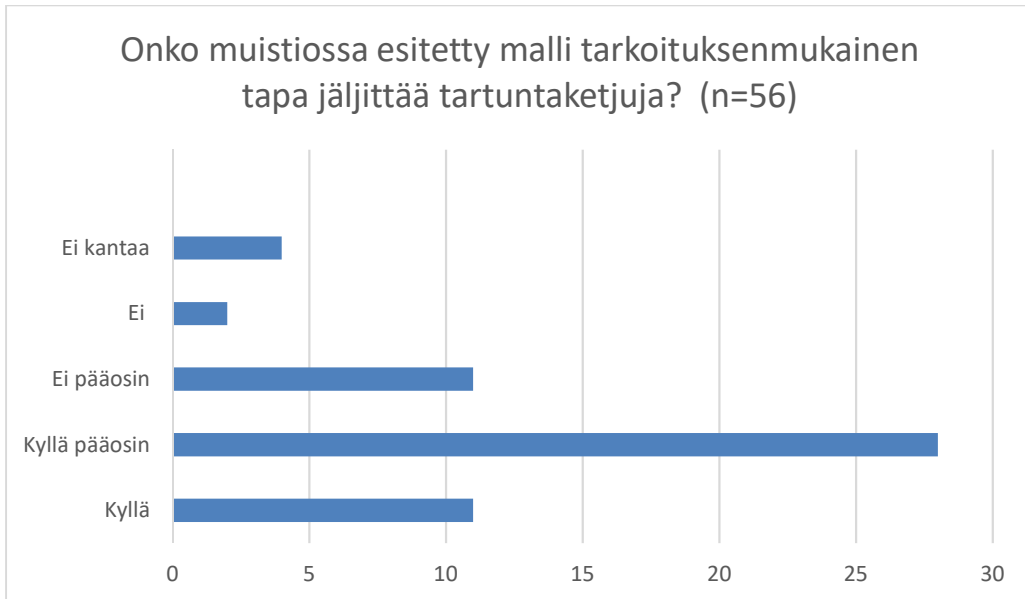
¹ Kaaviot perustuvat lausuntopalvelu.fi-sivuston kautta saatuihin vastauksiin.

4 Lausunnonantajien keskeisimmät näkemykset selvityksestä

Tässä luvussa käydään läpi kysymys kysymykseltä lausunnonantajien näkemykset selvityksen aihealueista. Lausuntopalvelu.fi-palvelun kautta saadut vastaukset on koottu kaavioksi jokaista kysymystä vastaavan osuuden kohdalle. Muita kautta saatujen lausuntojen kannat on huomioitu tässä lausuntopalautteessa edellä mainittujen lisäksi.

4.1 Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

Palautteissa (ks. kaavio 2) mobiilisovellusta pidettiin pääosin tarkoituksenmukaisena tai tarkoituksenmukaisena. Osa vastaajista arvioi, että malli ei ole pääosin tarkoituksenmukainen. Suurin osa vastaajista, jotka pitivät sovellusta pääosin tarkoituksenmukaisena, esittivät kuitenkin lausunnoissaan erilaisia edellytyksiä, joiden avulla sovelluksen hyödyt mahdollistettaisiin.

Kaavio 2 Lausunnoantajien vastaukset kysymykseen sovelluksesta tartuntaketjujen jäljittämiseksi².

Yksittäisistä lausuntopalautteista on nostettu erityisesti toimintamalliin kohdistuvia näkemyksiä. Niitä tarkastellaan myönteisiin (kyllä ja kyllä pääosin vastaukset) ja kielteisiin (ei ja ei pääosin) kantoihin ryhmiteltyinä.

4.1.1 Näkökannat sovelluksen tarkoituksenmukaisuudesta

Useimmissa vastauksissa nostettiin sovelluksen hyötyä tartunnan jäljittämistyölle, vaikka näissä myönteisissä lausunnoissa tunnistettiin etenemissuunnitelmassa tiettyjä puutteitakin ja vielä lisäselvitystä vaativia seikkoja. Tämän vuoksi palautteissa, joissa sovellusta pidettiin tarkoituksenmukaisena tai pääosin tarkoituksenmukaisena, esitettiin monenlaisia huomioita jäljityssovelluksen edellyttämistä reunaehdoista: toimiakseen tarkoituksessaan sovellus edellyttää mm. käytön kattavuutta suomalaisessa yhteiskunnassa, hyväksyttävyyttä väestön keskuudessa, riittävän nopeaa käyttöönottoa ja ajoittamista suhteessa epidemiatilanteen kehittymiseen, toimivaa teknologiaa, kuten Bluetooth, eri käyttäjäryhmien huomioon ottamista (esim. iäkkäät ja henkilöt, joilla ei ole älylaitetta) sekä tietosuojan ja tietoturvan periaatteiden toteuttamista. Terveysviranomaisen kannalta sovelluksen tuottama lisähyöty nykyiseen riippuu vahvasti siitä, miten hyvin

² Kaaviot perustuvat lausuntopalvelu.fi-sivuston kautta saatuihin vastauksiin.

ja usein etenemissuunnitelmassa kuvattu kolmas suostumusvaihe toteutuu. Kansalaisen näkökulmasta sovellus toisi tavan seurata altistuskontakteja sekä mahdollisuuden hakeutua testattavaksi ja hoitoon nopeammin. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että henkilöiden informointi sovelluksesta tulee olla selkeää, jotta henkilöt voivat varmistua siitä, että heidän tietojansa käsitellään asianmukaisesti.

Valtionvarainministeriö korosti omassa vastauksessaan, että sovellus tulee suunnitella tukemaan terveydenhuollon henkilöstön prosesseja yhteistyössä jäljitystyöstä vastaavien tahojen kanssa. Näin toimiessaan se tehostaa ja tukee terveydenhuollon henkilökunnan työtä jäljitystoiminnassa. Vastauksissa tuotiin esiin, että asiassa tulisi edetä huolellisen pilotoinnin ja kokemusten keruun kautta ennen kansallista ratkaisua. Sovellus voi kuitenkin mahdollistaa sellaisten kontaktien jäljittämisen, joka muutoin olisi vaikeaa jäljittää nykyisillä toimintamalleilla. Vastauksissa esitettiin myös huoli siitä, että etenemissuunnitelman kirjaus voi antaa epärealistisen kuvan siitä, millä tarkkuudella kontaktien etäisyyttä pystytään tosiasiasa jäljittämään. Lisäksi todettiin, että sovelluksen mahdollisiin hyötyihin kohdistuu jo nyt suuri odotusarvo, joka tulee entisestään vahvistumaan. Näin ollen suurten odotusarvojen kohdalla reaalielämän kohtaamiseen tulee varautua riittävällä viestinnällä.

Vaikka lausunnoissa suhtauduttiin sovellukseen positiivisesti, todettiin, että kaikilla lausunnon antajilla ei ole sellaista terveydenhuollon tai tartuntatautiin torjunnan alan asiantuntemusta, että nämä voisivat ottaa kantaa siihen, mitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisimpina tapoina jäljittää tartuntaketjuja. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden lausunnoista ilmeni, että mobiilisovellus ei yksinään ratkaise Covid-19-kriisin hallinnan edellytyksiä: "Tartunnan jäljityksen kokonaisuutta ei voi mitenkään jättää tämän varaan." Vastauksissa tuotiin esiin myös jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä: "Tartuntataudeista vastaava lääkäri tekee merkittävän virkapäätöksen henkilön liikkumisvapauden rajoittamiseksi. Jos mobiilisovelluksella saadaan henkilön kontaktit tietoon, niin sen pitää tapahtua nopeasti ja luotettavasti. Kontaktien eli mahdollisesti altistuneiden tiedot on saatu sairastuneelta puhelimesta nopeasti. Jos on ongelmia tavoittaa altistunutta henkilöä puhelimitse, heille on laitettu tekstiviestillä soittopyyntö. Mobiilisovellus ei tuone tähän lisäarvoa."

Osassa lausunnoissa viitattiin etenemissuunnitelman tiettyjen kohtien täsmentymättömyyteen, esim. missä määrin sovellus voisi korvata nykyistä jäljittämisen prosessia ja näin ollen tukea toimintaa. Myönteisessä lausunnossa huomautettiin, että ellei hyötyjen

toteutumista voida varmistaa, herää kysymyksiä jäljityssovellukseen liittyvien kustannus-hyöty- ja riski-hyötyanalyysin perusteista. Käytön rajoitteiksi tunnistettiin mm. sovellukseen liittyvät tekniset haasteet ja erityisten tietoteknisten valmiuksien tarve, esim. että jäljityssovellusta ei välttämättä voida ottaa käyttöön kaikissa käytössä olevissa älypuhelinmalleissa ja sovelluksen käyttöönotto voi vaatia erityisiä tietoteknisiä valmiuksia. Samoin todettiin etenemissuunnitelma kapeaksi. Siinä on käsitelty suppeasti esteettömyysnäkökohtaa ja digisyrjäytymisen käsittely on unohdettu. Mm. Valtiovarainministeriö totei, että jäljityssovelluksen kehittämisessä tulee huomioida sitä koskeva olemassa oleva sääntely koskien saavutettavuusvaatimuksia. Sovelluksen jatkovalmistelussa tulisi selvittää tarvittavia laitteita henkilöille, joilla ei ole käytettävissä älylaitteita, ja tällaisiin laitteisiin kohdistuvia vaatimuksia, paljonko niitä tarvittaisiin ja miten niiden käyttöönotto, jakelu ja käytön neuvonta hoidettaisiin.

Jäljityssovelluksen hyödyistä ei ole todellista näyttöä, vaan oletettu hyöty perustuu oletuksiin. Sovellus antanee paljon vääriä negatiivisia ja paljon vääriä positiivisia. Riskinä siis yhtäältä on, että merkittävä määrä todellisia altistumisia jää pimentoon, mutta toisaalta että sovellus tunnistaa huomattavan määrän myös ns. vääriä positiivisia ja aiheuttaa siten tarpeetonta kuormitusta terveydenhuoltoon. Väärien positiivisten määrä voi myös käyttäjien näkökulmasta heikentää luottamusta sovellukseen ja sitä kautta vähentää sovelluksen käyttöä. Väärät varoitukset saattavat johtaa turhiin karanteeneihin, joilla voi olla taloudellisia vaikutuksia. Kaikki eivät sovellusta käytä ja osa sairastuneista ei saa virallista diagnoosia. Riskinä todettiin, että epävarmasti toimiva sovellus lisää epävarmuutta ja pahoinvointia kansalaisissa.

Lausuntopalautteissa esitettiin myös tulkintaa, että Vaasan sairaanhoitopiirin pilotti olisi kansallisen ratkaisun valmistelua, mutta näin ei ole.

Yksittäiset myönteiset lausunnot olivat seuraavia:

"Valtiovarainministeriö huomauttaa, että sovelluksen tarkoituksenmukaisuus on sidoksissa sen käyttöönottaneiden henkilöiden lukumäärään. Jotta sovelluksen hyödyt realisoituvat, sen tulee olla laajasti käytettynä ainakin alueille, joiden väestöpeitto on tiheä. Vain laajasti hyödynnettyä sovellus voi tukea terveydenhuollon henkilöstön työtä tartuntojen jäljittämisessä." **Valtiovarainministeriö**

"Sovellus antanee paljon vääriä negatiivisia ja paljon vääriä positiivisia. Kaikki eivät sovellusta käytä ja suurin osa sairastuneista ei saa virallista diagnoosia. Bluetooth-yhteyden etäisyys voi myös vaihdella paljon ja puhelimen laitteisto voi antaa väärää informaatiota." **Toni Makkonen**

”Käsitykseni mukaan viranomaisen tarjoama mobiilisovellus jolla käyttäjä voi saada varoituksen mahdollisesta altistumisestaan ja vastaavasti auttaa varoittamaan muita sovelluksen käyttäjiä mahdollisesta altistumisesta saatuaan itse tiedon tartunnasta voi toimia tehokkaana välineenä tartuntaketjujen löytämiseksi. Samalla se nopeuttaa tartunta-tilain mukaista jäljittämistä. Lisäksi tietosuoja kunnioittava mobiilisovellus auttaa siirtymään laajamittaisista rajoitustoimista täsmällisemmin ja tarkemmin kohdennettuihin toimiin koronaviruksen leviämisen estämisessä tavalla, joka tukee myös jokaisen oikeutta terveyteen ja sitä tukeviin palveluihin.” **Oikeuskanslerinvirasto**

”Jäljitystyötä tehostavista lisätyökaluista on todennäköisesti hyötyä. Mikäli riittävän moni ottaa sovelluksen käyttöön ja sen tuottamien altistusepäilyjen perusteella voidaan ehkäistä jatkotartuntoja, tämä osaltaan hidastaa epidemian leviämistä. Järjestelmän kustannus on pieni verrattuna mahdolliseen yhteiskunnalliseen hyötyyn, jos sen avulla voidaan välttää laajempia rajoitustoimia.” **Helsingin yliopisto, Tekoälyn tutkimuskeskus FCAI, Antti Honkela**

”Tietosuoja-asiat pitää ratkaista ja tarkoituksenmukainen tausta-järjestelmä toteuttaa tai muokata olemassa olevista. Kaiken kaikkiaan suunniteltu sovellus vaikuttaa lupaavalta lisältä epidemian hallinnassa ja esitetyn suunnitelman pohjalta voidaan edetä. Mobiilisovellus tai älytekniikka itsessään ei pandemiaa kuitenkaan ratkaise vaan ratkaisua tulee hakea testaamisesta, vasta-aineista ja rokotteesta. Tartunnan jäljityksen kokonaisuutta ei mitenkään voi jättää tämän varaan. Kuten esityksessä todetaan, tartunnan varmentaminen tapahtuu aina terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta.” **Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimiala**

”Kokemukset Etelä-Koreasta, Taiwanilta ja Uudesta Seelannista vakuuttavat, että jos Covid-19 -epidemiaa pyritään hallitsemaan niin, että noin 800 000 yli 70-vuotiaasta, ei-hoitolaitoksissa olevaa ikäihmistä pääsevät pois eristyksestä edes jouluun mennessä, sovellus on pikaisesti otettava käyttöön. Arvelen, että kestää kuukausia ennen kuin ihmiset hyväksyvät sen, että mobiilisovelluksen asentaminen ja käyttäminen toimii heidänkin hyväkseen, eikä ole vain riskiryhmäläisten etu.” **Sirkku Nystöm**

”Edellyttää älykännyä ja on vaativa iäkkään (yli 70v) käytettäväksi. edellyttää paljon omaa toimintaa ja hyväksyntää tietojen lähettämiseksi.” **KYMSOTE**

”EU:n tietosuoja-asetuksen 9 art. 2 a) perusteella henkilön antama suostumus on peruste käsittää myös terveystietoja. 9 art. 4-kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön lisäehtoja, jotka koskevat terveystietojen käsittelyä. Tietosuoja-asetus sääntelee varsin yksityiskohtaisesti henkilötietojen käsittelyä. Lailla säättämisen vaatimus perustuu lähinnä siihen, jos rekisterinpito annetaan viranomaisen (THL) tehtäväksi.” **Jyväskylän yliopisto, Riitta Ollila, OTT**

”Digitaaliset ratkaisut pandemian tartuntaketjujen jäljittämiseen tehostavat ja nopeuttavat yhteiskunnan toipumista kriisistä. Kun rajoituksia puretaan, alkaa tartuntojen määrä väijäämättä kasvaa. Painopiste siirtyy laajamittaisempaan testaamiseen ja positiivisten tapausten jäljittämiseen. Tähän tarkoitukseen riittävän hyvin suunniteltu ja tietoturvallinen sovellus on mainio apu ja työkalu. Sovellus on vaikuttava, jos käyttäjämäärät ovat riittäviä ja voidaan paljastaa ketjut. Ketjujen paljastamiseen nopeasti sovellus tuo systemaattisen välineen ja helpottaa jäljittäjien työtä. Paras hetki saada sovellus ulos on rajoitusten purkamisen yhteydessä. Riski on, että vastuun jaon ja lainsäädännöllisten yksityiskohtien selvittelyssä menetetään arvokasta aikaa joka päivä. Sovellus nopeuttaa ja tavoittaa systemaattisemmin kattavan osan väestöstä, kun se otetaan laajasti käyttöön ja

siten auttaa koronaviruksen hallinnassa niin alueilla kuin kansallisesti.” **Sitra, Uudistumiskyky, Reilu Datatalous**

”Sovellus tulee saada käyttöön mahdollisimman, että pääsemme testaamaan sitä ja näkemään käyttöönoton tulokset. Sovellus ei kuitenkaan itsessään riitä, vaan on vain osa viruksen leviämisen vastaista strategiaa. Sovellus lisää tietoisuutta mahdollisesta altistumisesta kontaktien välityksellä, mutta terveydenhuollon toimenpiteet sovelluksen ulkopuolella ovat ratkaisevia tartuntaketjujen katkaisemiseksi. Sovellusta pilotoidaan jo nyt Vaasan sairaanhoitopiirissä, ja jos sovellukseen saadaan toteutettua hajautetun mallin avulla toimivasti anonymisoidusti ja vapaaehtoisesti, niin jo yleinen tietosuoja-asetus luo tälle lainsäädäntöraamit. Sovelluksen käyttöönottoa mahdollisesti edellyttävä viranomaistehtävien selkeyttäminen toivotaan tehtävän mahdollisimman nopealla aikataululla ja teknologianeutraalisti, ja samaan aikaan sovelluskehityksen kanssa. Lainsäädännöllä ei tule lukita yhtä mahdollista teknistä ratkaisua.” **Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Yrityslainsäädäntö**

”Digi- ja väestötietovirasto pitää kannatettavana, että selvitetään Covid-19 epidemian tartuntaketjujen jäljittämisen ja katkaisemisen tehostamista teknologian ja digitaalisten ratkaisujen avulla, kun samalla varmistetaan, että ratkaisujen käyttö on kansalaisille vapaaehtoista ja ratkaisut toteutetaan tietoturvallisesti, lainsäädännön mukaisesti ja tietosuojavaatimukset huomioiden. Lausuntopyyntöissä todetaan vision yhteydessä testauten määrän merkittävästä kasvattamisesta saatavan enemmän hyötyjä jäljityssovellusta hyödyntäen. Myös kansainvälisessä keskustelussa jäljityssovellusten hyöty kytkeytyy vahvasti testausmääriin, mukaan lukien oireettomien Covid-19 taudin kantajien testaamiseen. Vision mukaisesti jäljityssovelluksen hyödyllisyys vaikuttaisi kytkeytyvän siten vahvasti testauten määrän kasvattamiseen, jonka olisi toteuduttava hyötyjen toteutumiseksi. Jollei hyötyjen toteutumista voida varmistaa, herää kysymyksiä jäljityssovellukseen liittyvien kustannus-hyöty- ja riski-hyötyanalyysin perusteista. Sovelluksen suunniteltuihin toiminnallisuuksiin ja teknologiavalintoihin liittyy kuitenkin myös rajoitteita, jotka saattavat vaikuttaa mahdollisuuksiin saada realisoitumaan sellaisia hyötyjä, joita sovellukselta odotetaan. Sovellukseen kohdistuu jo nyt varsin suuria odotusarvoja, jotka tulevat toimeenpanon aikana todennäköisesti entisestään vahvistumaan. Suurten odotusarvojen ja tässäkin lausunnossa esiin nousseiden toimeenpanon realiteettien kohtaamiseen tulisi varautua riittävällä viestinnällisellä panostuksella.” **DVV**

”Suomen siirtyminen hybridistrategiaan ”etsi–eristä–jäljitä–hoida” sisältää näytteenotto-kapasiteetin ja määrän nostamisen lisäksi tehokkaan tartunnanjäljityksen. Nykyisellä tartunnanjäljityksellä sairaanhoitopiirit ja kunnat pystyvät jäljittämään vain positiivisen koronatapauksen tiedossa olevat ja nimeämät altistuneet. Jos rajaustoimenpiteitä puretaan, väestön liikkuvuus kasvaa ja altistustilanteet lisääntyvät. Tällöin mobiilisovellus antaa mahdollisuuden tunnistaa nopeasti myös ne henkilöt, joita positiivinen koronatapaus ei tunnista – kuten joukkoliikennevälineissä, kauppakeskuksissa ja julkisissa tiloissa lähikontaktit. Tässä kuvatun kaltainen applikaatio auttaisi oikein toimiessaan nimenomaan altistusten kattavassa ja riittävän varhaisessa jäljittämisessä. Mobiilisovelluksesta on kokemusta monissa Itä-Aasian maissa, joissa ne ovat kyenneet muuttaman viikon kuluessa joko torjumaan koko epidemian (Taiwan, Hongkong) tai tukahduttamaan sen hyvin matalalle ja hallitulle tasolle (Etelä-Korea, Uusi Seelanti, aluksi myös Singapore). Mobiilisovelluksen haasteet liittyvät siihen, että toimiakseen tehokkaasti, riittävän monen henkilön on otettava sovellus käyttöön. Vapaaehtoisuuteen perustuvan menetelmän tehokkuus on siten kiinni täysin kansalaisten vapaaehtoisuudesta. Toisaalta Suomen kaltaisessa demokratiassa ainoastaan täysin vapaaehtoisuuteen perustuva menetelmä on moraaliseettisistä syistä mahdollinen, mikä asettaa haasteita sovelluksen suunnittelulle ja käyttöönotolle. Joka tapauksessa näkemyksemme mukaan tämän kaltainen sovellus tulisi

vain osittainkin käyttöön otettuna auttamaan tartunnanjäljitystä erityisesti nuoremmassa ja muuta väestöä liikkuvaisemmassa väestönosassa ja siten tukemaan tartunnanjäljitystä yhtenä työvälinaana muiden joukossa.” **HUS-kuntayhtymä**

”Oikeusministeriö pitää erittäin tärkeänä, että erilaisia keinoja covid-19 -kriisin hallintaan ja siitä ulospääsemiseksi selvitetään ja kehitetään. Oikeusministeriöllä ei kuitenkaan ole sellaista terveydenhuollon tai tartuntatautien torjunnan alan asiantuntemusta, jotta se voisi ottaa kantaa siihen, mitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisimpina tapoina jäljittää tartuntaketjuja. Oikeusministeriö kuitenkin suhtautuu esityksessä todetun pohjalta myönteisesti siihen, että covid-19 -jäljitystyötä ja tartuntatautien katkaisemista pyritään helpottamaan ehdotetun mobiilisovelluksen avulla, kunhan siinä kunnioitetaan perusoikeuksia ja varmistutaan tietosuojasääntelyn noudattamisesta. Myös EU-tason suosituksissa on katsottu, että mobiilisovelluksilla voidaan osaltaan edistää jäljitystyötä ja katkaista tartuntaketjuja. Kuitenkin esimerkiksi Euroopan tietosuojaneuvosto on 21.4.2020 antamassaan ohjeistuksessa korostanut, että mobiilisovellusten tulisi olla osa kokonaisvaltaisempaa torjuntastrategiaa, jossa huomioidaan muun ohella riittävä testaus ja tartuntaketjujen manuaalinen jäljitys.” **Oikeusministeriö**

”Kuten ehdotuksessa olikin todettu, on tärkeää ottaa huomioon myös henkilöt, jotka eivät käytä mobiilisovelluksia. Lisäksi erityisen tärkeää on, että henkilöiden informointi sovelluksesta ja tietojen käytöstä on selkeää, jotta henkilöt voivat luottaa siihen, että heidän tietojensa käsitellään asianmukaisesti.” **Vantaan kaupunki, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala**

”Mobiilisovellus täydentää terveydenhuoltohenkilökunnan jäljitystyötä. Se ei korvaa sitä.” **Vaasan sairaanhoitopiiri**

”Näkemyksemme mukaan vapaaehtoiseen ja käyttäjän hyväksyntään perustuva mobiilisovelluspohjainen altistuksista kertova varoitusjärjestelmä on teknisesti toimivin tapa kerätä tietoa altistumisista.” **TRAFICOM**

”Tartuntaketjuja jäljittävät ensisijaisesti viranomaiset tartuntatautilain määräämällä tavalla. Mobiilisovelluksella saatavat tiedot voivat kuitenkin näkemyksemme mukaan täydentää viranomaisten tekemää manuaalista jäljitystyötä. Sovellus auttaa viranomaisia saamaan selville tartunnan saaneiden sellaisetkin kohtaamiset, jotka tämä on unohtanut, sekä kohtaamiset tuntemattomien kanssa. Altistumisilmoitusten automatisointi voi lisäksi nopeuttaa altistuneiden eristäytymistä ja siten vähentää heidän kohtaamisiaan muiden ihmisten kanssa. Mobiilisovelluksen yksityiskohtainen toimintatapa määrittelee tarkemmin siitä saatavat hyödyt. Viranomaisten tarpeiden ja kansalaisten yksityisyyden suojan välillä tehtävät kompromissit vaikuttavat merkittävästi mobiilisovelluksesta saatavaan apuun korona-epidemian hillitsemisessä. Muistiossa kuvatun ratkaisun voi tulkita keskitetyksi, koska muistion mukaan kohtaamistietoja vertaillaan ja tunnisteet luodaan taustajärjestelmässä. Tämänhetkisten tietojemme perusteella muistiossa kuvattuun tavoite-tilaan voidaan kuitenkin päästä myös hajautetulla mallilla.” **Reaktor Oy**

”Tietoturvallinen mobiilisovellus on hyvä lisä tartunnanjäljityksessä. Asiaan liittyy kuitenkin monta huomioon otettavaa asiaa etenkin käytännön hoitotyön näkökulmasta. Tartuntataudeista vastaava lääkäri tekee merkittävän virkapäätöksen henkilön liikkumisvapauden rajoittamiseksi. Jos mobiilisovelluksella saadaan henkilön kontaktit tietoon, niin sen pitää tapahtua nopeasti ja luotettavasti. Kontaktien eli mahdollisesti altistuneiden tiedot on saatu sairastuneelta puhelimesta nopeasti. Jos on ongelmia tavoittaa altistunut henkilö puhelimitse, heille on laitettu tekstiviestillä soittopyyntö. Mobiilisovellus ei tuone tähän lisäarvoa.” **Turun kaupunki, Hyvinvointitoimiala**

”Muistiossa esitelty mobiilisovellus tulee nähdä lisänä ja tukena tartuntatautien jäljitystyölle, muttei sen – edes osittaisena – korvaajana. Epidemian tehokkaan torjunnan tai hidastamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että perinteinen manuaalinen kontaktien jäljitystyö jatkuu hyvin resursoituna. Jäljityssovelluksen suurimmat hyödyt syntyvätkin mahdollisuudesta jäljittää sellaisia kontakteja, joita on perinteisin toimenpitein hyvin vaikeaa tai mahdotonta jäljittää. Tällaisia kontakteja ovat esimerkiksi toisilleen tuntemattomien henkilöiden satunnaiset kontaktit julkisissa liikennevälineissä, kaupoissa, urheilutai kulttuuritilaisuuksissa tai vastaavissa tilanteissa, joissa henkilön on hyvin vaikeaa jälkikäteen muistaa tai edes tunnistaa henkilöitä, joiden lähellä on ollut. Tällaisia kontakteja pystytään mobiilisovelluksen avulla havaitsemaan, varoittamaan mahdollisesti altistuneita sekä näin katkaisemaan infektioketjuja varhaisessa vaiheessa. Suurin huolenaihe muistiossa esitettyyn mobiilisovellukseen liittyy sen teknisen toteutuksen tietoturvanäkökohtiin käyttäjien yksityisyyden suojan osalta. Tämä johtuu siitä, että sovellus tallentaa hyvin yksityiskohtaista tietoa käyttäjien kontakteista toisten käyttäjien kanssa. Vaikka rajoituttaisiinkin tarkastelemaan ainoastaan todennetun infektion saaneiden käyttäjien keräämää ja vapaaehtoisesti jakamaa tietoa kontakteistaan, käsittääkseni missään muissa viranomaisten keräämissä tai ylläpitämissä tietolähteissä ei kerätä yhtä laajalti tietoa yksittäisten kansalaisten välisistä kontakteista tai tapaamisista. Oikeus liikkua ja tavata toisia ihmisiä ilman viranomaisten taholta tapahtuvaa seurantaa tai valvontaa on keskeinen kansalaisoikeus ja kuuluu perustuslain 10 § takaaman yksityiselämän suojan piiriin. Arvioitaessa mobiilisovelluksesta saatavia mahdollisia kansanterveydellisiä, yhteiskunnallisia ja taloudellisia hyötyjä on niitä siis tarkoin punnittava niitä mahdollisia haittoja vastaan, joita sovelluksen käytöstä voisi koitua, erityisesti henkilön yksityisyyden suojan kannalta.” **Markus Miettinen, tietoturva-asiantuntija, tutkijatohtori**

”Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta on tärkeää, että esityksen mukainen sovelluksen käyttö on henkilölle vapaaehtoista ja perustuu henkilön suostumukseen ja että tietoa käsitellään vain perustellussa, eli tartuntojen jäljittämisen ja altistuneiden karoituksen mukaisessa käyttötarkoituksessa.” **Ulkoministeriö**

”Kansainvälinen yhteistyö on tärkeää: teknologian kehittymisen seuraaminen ja muissa maissa jo käytössä olevien sovellusten kautta saavutettavien tulosten analysointi.” **Sote-Digi Oy**

”Toimiessaan sovellus voi täydentää muuta jäljitystyötä ja potentiaalisesti nopeuttaa altistumisista ilmoittamista sekä auttaa ilmoittamaan altistumisesta sellaisille henkilöille, joita jäljityksellä ei muutoin ole mahdollista tavoittaa. Käytännössä sovelluksen toimivuuteen liittyy kuitenkin runsaasti epävarmuutta. Muistiossa viitatus 60 prosentin käyttöasteen saavuttaminen vaikuttaa tämänhetkisen tiedon ja muista maista peräisin olevien kokemusten valossa epätodennäköiseltä. Valmistelussa tulisikin arvioida, onko sovelluksesta saatavissa hyötyjä myös siinä tapauksessa, että käyttöaste jää (merkittävästikin) alle tavoitteen tai vaihtelee alueellisesti tai ikä- ja käyttäjäryhmittäin. Sovelluksen hyödyntäminen edellyttää lisäksi huomattavan laajaa testaamista, käytännössä myös kaikkien lieväoireisten. Muistion mukaan ”sovellukseen määritellään terveysviranomaisen arvioon perustuen, mikä on Covid-19-taudin lähikontakti eli kontaktin etäisyys ja kohtaamisen kesto (tämän hetkisen tiedon valossa esim. 2 metriä ja 15 minuuttia)” (s. 5). Muistion kirjaus saattaa antaa epärealistisen kuvan siitä, millä tarkkuudella kontaktien etäisyyksiä pystytään tosiasiaassa määrittelemään. Bluetooth LE -teknologiaa ei ole suunniteltu eikä tarkoitettu etäisyyden mittaamiseen, ja parhaimmillaankin kyse on signaalin lähetys- ja vastaanottotehon voimakkuuden perusteella tapahtuvasta päättelystä, jonka tarkkuuteen olosuhteet voivat merkittävällä tavalla vaikuttaa. Riskinä siis yhtäältä

on, että merkittävä määrä todellisia altistumisia jää pimentoon, mutta toisaalta että sovellus tunnistaa huomattavan määrän myös ns. vääriä positiivisia ja aiheuttaa siten tarpeetonta kuormitusta terveydenhuoltoon. Väärien positiivisten määrä voi myös käyttäjien näkökulmasta heikentää luottamusta sovellukseen ja sitä kautta vähentää sovelluksen käyttöä.” **Insta Secrays Oy**

”Vapaaehtoisen sovelluksen käyttö ei olisi kattavaa eikä kaikkia väestöryhmiä kattavaa, joten parhaimmillaankin se täydentäisi muita jäljitysmenetelmiä. Puhelin ei ole mukana kaikissa esim. urheiluharrastustilanteissa. Sovellus voi antaa vääriä hälytyksiä bluetoottiin muodostaessa yhteyden esim. seinän läpi.” **Kanta-Hämeen SHP kuntayhtymä**

”Esityksessä kuvattu sovellus vaikuttaa ajatuksena käyttökelpoiselta ja nykyistä jäljitystyötä täydentävältä, ei kuitenkaan sitä korvaavalta. Merkittävä varaus tarkoituksenmukaisuuteen liittyy sovelluksen käytön kattavuuteen: Jos kyse on vapaaehtoisesti, proaktiivisesti etukäteen ladattavasta älypuhelinsovelluksesta, kysymykseksi nousee, saadanko vaadittava käyttäjämäärä kasaan, että sovelluksesta olisi tosiasiallisesti hyötyä. Koska sovelluksen käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen, sen käyttöaste ei nouse välttämättä esityksessä mainittuun 60 %. Vaikka näinkin moni lataisi sovelluksen itselleen, kaikki käyttäjät eivät jakaisi tietojaan todennäköisesti viranomaiselle. On tärkeää pohtia kriittisesti kalliin mobiilisovellusratkaisun tehokkuutta. Tämä on erityisen tärkeää ottaen huomioon sovelluksen avulla kerätty hyvinkin sensitiivinen data. Kyse on apuvälineestä, jonka toimivuus edellyttää laajaa testausta. On huolellisesti arvioitava, voidaanko sovelluksella saavuttaa merkittäviä hyötyjä, vaikka käyttöaste jäisi selvästi esityksessä arvioitua matalammaksi. Sovelluksen käyttöönotossa olisi panostettava viestintään, jotta se otettaisiin laajamittaisesti käyttöön ja sen avulla saavuttaisiin asetetut tavoitteet. Selvitystyön yhteydessä tulisi miettiä, millaisin keinoin ihmisiä voitaisiin kannustaa sovelluksen käyttöön. Henkilötietojen käsittelystä on aina kerrottava mahdollisimman läpinäkyvästi ja ymmärrettävästi kansalaisten luottamuksen takaamiseksi.” **Espoon kaupunki**

”Kuntaliitto katsoo, että asiassa tulisi edetä huolellisen pilotoinnin ja niistä kerättävien kokemusten kautta ennen kansallista ratkaisua. Kokemuksia tulisi kerätä mobiilisovelluksen toimivuudesta osana erilaisia terveydenhuollon prosesseja, esim. palveluneuvonta ja -ohjaus sekä tartuntatautilain perusteella tehtävät rajoittamispäätökset. Sovelluksen käyttöönotto edellyttää myös vahvaa kansalaisviestintää, eri käyttäjäryhmät ja kieliryhmät huomioiden.” **Kuntaliitto**

”Vastaus kysymykseen ”kyllä pääosin”, kun tarkoitetaan nimenomaan jäljitystyön tukemista. On toistaiseksi epäselvää, missä määrin sovellus voi korvata nykyistä manuaalista prosessia ja näin ollen tehostaa ja tukea toimintaa. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa se, kuinka moni ottaa sovelluksen käyttöön (kattavuus väestössä) ja pitää Bluetooth-yhteyttä jatkuvasti päällä, ihmisten motivaatio sovelluksen käyttöön pitkällä aikavälillä, mikä on eri suostumusvaiheiden viive sekä miten usein terveysviranomaisen joutuu tekemään tuplatyötä (sovelluksen tuottama tieto vs. perinteinen tiedonkeruu). Nähdäksemme terveysviranomaisen kannalta sovelluksen tuottama lisähyöty nykyiseen riippuu vahvasti siitä, miten hyvin ja usein kolmas suostumusvaihe toteutuu. Sovellus oikein toimiessaan on osa laajempaa COVID-19 -altistumisten seurannan ja tartuntojen jäljittämisen kokonaisuutta. Se yksin ei riitä ratkaisemaan jäljittämisen ja tartuntaketjujen katkaisemisen tarpeita, mutta voi olla yksi osa kokonaisuutta. Sovellus voi nopeuttaa joidenkin altistuneiden tavoittamista ja hakeutumista testeihin ja hoitoon. Sovellus vaatii todennäköisesti älypuhelimien. Suomalaisista 83 % on Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2019 -tutkimuksen mukaan käytössään älypuhelin. Jäljitysovellusta ei välttämättä voida ottaa käyttöön kaikissa käytössä olevissa älypuhelinmalleissa ja sovelluksen käyttöönotto voi vaatia erityisiä tietoteknisiä valmiuksia. Sovelluksen kehityksessä

ja käytössä on huomioitava mobiilikäyttöjärjestelmätoimittajien julkaisemat kontaktien jäljitysrajapinnat ja olisi hyvä varmistaa, että myös muiden tahojen keräämät tiedot olisi mahdollista hyödyntää tässä yhteydessä.” **THL**

”Sovelluksen kehittäminen ja käyttöönotto ovat sinänsä kannatettavia toimia COVID-19 -epidemian hallitsemiseksi osana poikkeustilan purkamista. Sovellus voi laajasti käyttöön otettuna toimia yhtenä työkaluna perinteisen jäljityksen tukena. Haasteeksi voi nousta se, miten riittävä osa väestöstä saadaan aktivoitua vapaaehtoisesti lataamaan sovellus sekä syöttämään sinne vapaaehtoisesti terveystietoja. Sovelluksesta ei ole mainittavaa hyötyä, mikäli sitä ei oteta laajasti käyttöön. On myös huomioitava, että kaikilla ei ole älylaitetta tai valmiuksia sellaisen käyttöön, eikä siten tosiasiallista mahdollisuutta käyttää sovellusta. Esityksessä on hyvin suppeasti viitattu esteettömyysnäkökohtaan.”

Lapin aluehallintovirasto

”Mobiilisovellus sinänsä soveltuu esitettyyn tehtävään eli tukemaan tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisemista. Mobiilisovelluksen käyttöönotto on käyttökelpoinen ratkaisu, mutta siihen sisältyy joitakin reunaehtoja. Mobiilisovelluksen tehokkuus jäljittämisen avustamisessa riippuu hyvin voimakkaasti siitä, kuinka laajasti sovellus otetaan käyttöön, kuinka luotettavasti älypuhelimien bluetooth-yhteydet toimivat ja kuinka kattavasti bluetoothia pidetään päällä jatkuvasti älykännyköissä. Sovelluksen toimintatavasta riippuen sovellus voi lisätä merkittävästi älypuhelimien virrankulutusta ja jatkuva bluetooth-yhteyden päällä pitäminen saattaa muodostaa käyttäjälle tietoturvaan. Bluetoothin antama välimatkatieto ei ole kovin tarkkaa ja vaihtelee olosuhteiden mukaan, eikä esimerkiksi tunnista seiniä silloin kun signaali kulkee seinän läpi. Tästä tekstissäkin mainitusta haasteesta olisi hyvä saada tutkittua tietoa, ettei mennä toteutukseen vain 'hyvän idean' varassa. Vaarana on, että epävarmasti toimiva sovellus (väärät hälytykset) lisää epävarmuutta ja pahoinvointia kansalaisessa. Sovellus ei kuitenkaan yksinään muodosta toimivaa järjestelmää, vaan jäljitys- ja testauskapasiteetin on oltava riittävä, jotta kaikki altistuneet/sairastuneet kyetään testaamaan. Riskiryhmään kuuluvat vanhukset käyttävät harvemmin älypuhelimia kuin nuoremmat ikäluokat. Jäljityssovelluksen saavutettavuuteen ja eri käyttäjäryhmien yhdenvertaisuuteen tulisi kiinnittää huomiota, ettei tau-din jäljitettävyyden ja sitä kautta taudin leviämisen hillitseminen toteudu joissakin kansanryhmissä paremmin kuin toisissa. Henkilöille, jotka eivät käytä älypuhelimia jouduttaisiin mahdollisesti tarjoamaan muita ratkaisuja. Näiden ratkaisujen käyttöön saaminen nopealla aikataululla on haastavaa. Näitä asioita olisi syytä huomioida jatkovalmistelussa.”

Maa- ja metsätalousministeriö

”COVID-19–kriisi on merkittävä terveydellinen, sosiaalinen ja taloudellinen haaste yhteiskunnille. On tärkeää, että epidemian hallitsemiseksi kehitetään monipuolisia, toisiaan tukevia keinoja, joiden avulla yhteiskunnan toiminta ja yksilöiden vapaus voidaan turvata myös pandemian kestäessä. Tartunnalle altistuneiden jäljitykseen tarkoitettu mobiilisovellus voi olla yksi tällainen keino. On huomattava, että tällä hetkellä luotettava näyttö mobiilisovellusten hyödystä pandemian hallitsemisessa ei vielä ole, vaan oletettu hyöty perustuu pitkälti odotuksiin. Kuten esityksessä todetaan, mobiilisovellus ei todennäköisesti voi korvata jäljityshenkilöiden tekemää työtä, mutta voi täydentää sitä (edellyttäen riittävän laajaa sovelluksen käyttöönottoa). Mobiilisovellus voi olla erityisen tärkeä apu silloin, jos viruksen leviäminen on nopeaa tai hallitsematonta. Sovelluksen oletetut hyödyt perustuvat väestön laajaan hyväksyntään ja valmiuteen toimia aktiivisesti tartuntojen jäljittämiseksi ja ehkäisemiseksi – 60 % väestöstä lataa sovelluksen ja ne, joilla on testin vahvistettu tartunta, ilmoittavat siitä terveysviranomaisille ja syöttävät tiedon sovellukseen. Tästä syystä luottamuksen säilyttäminen viranomaisten toimintaan on erityisen tärkeää. Sovelluksen toimintaperiaatteista tiedottaminen on tehtävä huolellisesti. Sovellusta koskeviin kysymyksiin täytyy olla tarjolla asiantuntevia ja ymmärrettäviä vastauksia

nopeasti. On tärkeää, että mobiilisovelluksella on tosiasiallinen mahdollisuus tunnistaa sellaiset lähikontaktit, joissa tauti on voinut tarttua. Tartuntariskin kannalta kohtuuttoman laajalle joukolla välittyvät varoitukset voivat johtaa verraten suuren joukon karanteeniin, jolla voi olla muun muassa taloudellisia vaikutuksia. Tästäkin syystä on sovelluksen laajamittainen käyttöönotto edellyttää, että testauskapasiteettia on tarpeeksi; kaikkien on päästävä COVID-19-testiin nopeasti ja ilman kohtuutonta vaivannäköä. Vasta-ainetestaukset voivat osaltaan vähentää tarpeettomien karanteenien riskiä siinä vaiheessa, kun niiden riittävän tarkka toiminta myös yksilötasolla on voitu osoittaa, ja kun tietoa esimerkiksi immuniteetin vahvuudesta ja kestosta on riittävästi tarjolla. Tieto immuniteetista voi olla yksi asia, jonka mobiilisovelluksen käyttäjä voisi halutessaan tallentaa terveydenhuoltojärjestelmästä saadun vahvistuksen perusteella sovellukseen. ETENE kannattaa sitä, että mobiilisovellusta käytetään vain terveydenhuollossa testeillä varmennetuin COVID-19-infektioiden kantajien kontaktien jäljittämiseen (ei itse ilmoitetun tai oletetun tartunnan perusteella) ja sitä, että sovellus vaatii sekä käyttäjän että terveydenhuollon molempien avainkoodin rekisteröintiä ennen kuin tartunta rekisteröityy sovellukseen. Ehdotuksessa puhutaan mahdollisuudesta antaa sovellus esimerkiksi puuttavan teknologian muodossa myös sellaisten ihmisten käyttöön, joilla ei ole älylaitetta, johon sovelluksen voi ladata. Osalla ihmisistä ei ole älylaitetta, koska he eivät osaa käyttää sellaista. Ehdotuksen mukaan käyttäjän on itse syötettävä terveystietoa saamansa koodi laitteeseen ennen kuin tartunta rekisteröityy sovellukseen. Ehdotuksessa ei ole selvitetty, miten ihmiset, joiden tietotekniset taidot ovat puutteelliset, selviytyvät laitteen tietojen lukemisesta ja koodien syöttämisestä.” **Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE**

”Hankkeen suunnittelun tarkentuessa tulee kiinnittää erityistä huomioita siihen, miten sovelluksen toiminnallisuudet tukevat terveydenhuollon toimintaa ja miten se kiinnitetään jo käytössä oleviin tietojärjestelmäratkaisuihin (palvelunantajien järjestelmät ja kansalliset ratkaisut, mm. Kanta-palvelut). Vahva kytkös nykyisiin toimintamalleihin mahdollistaa kansallisesti tehokkaan, toimivan ja luotettavan ratkaisun sekä luo edellytyksiä myös mahdolliseen laajempaan käyttöön myös kansainvälisesti (integroitavuus kansainvälisiin ratkaisuihin). Kelalla on pitkäaikainen kokemus valtakunnallisten Kanta-palvelujen luotettuna ja tietoturvallisena palveluntuottajana ja kehittäjänä, ja kertynyt osaaminen ja kokemus antavat hyvät valmiudet toteuttaa hankkeessa tarvittavat ratkaisut. Hankevalmistelussa on tärkeää huomioida kansallisiin tietovarantoihin tallennettavat asiakastiedot ja miten niitä voidaan hyödyntää etsi-testaa-eristä-jäljitä-hoida –prosessin eri vaiheissa. Samoin on tarpeen selvittää, miten ja millä edellytyksillä tietovarantoja voidaan hyödyntää jäljitysprosessissa ja miltä osin prosessia voitaisiin automatisoida. Esitetty ratkaisu tukee jäljitystyötä, mutta on suunniteltava tarkemmin miten se kytketään paremmin terveydenhuollon toimintaprosesseihin. Terveydenhuollon on samanaikaisesti käynnistettävä nykyinen jäljitysprosessinsa (terveydenhuolto ei saa tietoa, ketkä ovat saaneet tiedon altistumisesta sovelluksen välityksellä) ja vastuu altistuksen ilmoittamisesta on kansalaisella. Kansalaisviestintään ja tukeen on panostettava merkittävästi. Esitetty malli soveltuu jäljittämisen ensimmäiseksi versioksi (ns. mvp-toteutus), mutta laajempi käyttötarkoitus on selvítettävä ja erityisesti terveydenhuollon tarpeet ja toiminta tunnistettava paremmin. Tämä tulee tehdä ennen teknisen ratkaisun valintaa, jotta valittavat ratkaisut tukevat (eivät sulje pois) mahdollisia laajempia käyttötarkoituksia. Kela tarjoaa osaamistaan käyttötarkoitusten selvittämiseen ja kokonaisuuden kuvaamiseen mm. palvelumuotoilun menetelmillä.” **Kela**

”Uskoaksemme mobiilisovellus kannattaa ottaa käyttöön ripeästi, kuitenkin huomioiden paitsi perusoikeudet ja yksityisyys, toteutustavan hyväksyttävyyden. On tärkeää huolehtia kohtuullisesta odotusten hallinnasta, sovellus yksin on vain yksi laajassa keinovalikoiv-

massa. Sinänsä Vaasan sairaanhoitopiirissä pilotoidaan jo seurantasovellusta nyky-lainsäädännön puitteissa, joten sovelluksen toteuttaminen ja käyttöönotto on jo nykytilanteessa oikeudellisesti mahdollinen. Eikö tämän kokeilun laajentaminen voisi tulla kyseeseen? Esityksestä ei löydy perusteita sille, miksi sovellukseen liittyvät asiat säädetään THL:n ja mahdollisesti Kelan tehtäviksi ja mitä tällä tarkalleen saavutettaisiin. Hukataanko tässä tarpeettomasti aikaa? "Contact tracking" sijasta voisi olla hyödyllisempää puhua "proximity tracing" -termillä, joka vastaa paremmin sitä mitä yritetään tehdä, eli arvioidaan tartunnan saaneen ja muiden henkilöiden läheisyyttä, ts. mahdollista alistuneisuutta." **MyData Global Ry**

"On tarkoituksenmukainen tapa, mikäli sovellus saadaan riittävän laajasti käyttöön." **Valvira**

4.1.2 Näkökannat sovelluksen ei-tarkoituksenmukaisuudesta

Kielteisiä näkökohtia esittävässä lausunnoissa tuotiin esiin mm. mobiilisovellukseen liittyviä lainsäädännöllisiä lähtökohtia sekä yksityisyyden suojaan ja tietoturvaan liittyviä haasteita, jotka saattavat muodostua esteeksi saavuttaa suunnitelmassa esitettyjä toiminnallisia hyötyjä. Myös teknologiset toimintaedellytykset esitettiin ongelmallisina, esim. Bluetooth-teknologiaa ei ole suunniteltu tällaiseen käyttöön, mikä aiheuttanee suuria puutteita mobiilisovelluksen toiminnallisille tavoitteille, kuten kontaktien tunnistaminen ja altistuksen arviointi.

Lausuntopalautteissa tunnistettiin etenemissuunnitelma vielä epätarkaksi, mm.: "Lausuntopyyntöön materiaaleissa ei kuvata sovellusta tai sen toimintaa tarkasti. Materiaalien perusteella ei voi saada tarkkaa kuvaa itse sovelluksesta tai sen toiminnasta. Tästä syystä huomiot voivat olla vain suuntaa antavia ja osin spekulatiivisia." Lääkäriin palautteissa nostettiin huoli sovelluksen ulkopuolelle jäävistä iäkkäistä riskiryhmään kuuluvista henkilöistä sekä todettiin, ettei ratkaisu tue perustason epidemiatilanteen hoitamista potilasturvallisesti.

Lausuntopalautteessa tuotiin esiin myös päivärahan saamiseen liittyvät käytänteet: "Behöver smittskyddsläkaren då först verifiera att det faktiskt handlar om en nära kontakt till ett bekräftat fall, eller räcker det med att appen signalerar detta?" Vastauksissa pohditiin käytännön seikkoja, jotka vaikuttavat tavoitteiden saavuttamiseen: "Sovelluksen perusteella ei ole mahdollista arvioida altistumisriskin suuruutta. Riski on eri suuruinen riippuen siitä yskiikö altistaja vai ei. Sovellus ei ilmoita paikkaa tietoturvasyistä, jolloin emme pysty poistamaan altistusepäilyä millään konstilla ja laitamme nämäkin henkilöt karanteeniin tarpeettomasti. Haasteena on myös se, että mobiililaitte saattaa olla laukussa,

pöydällä tai sosiaalilojen kaapissa, jolloin voi tulla väärä hälytys. Lähes metrin virhemarginaali saattaa tulla myös riippuen siitä kummassa taskussa puhelin on.”

Terveydenhuollon toiminnan näkökulmasta mobiilisovelluksen hälytysten perkaaminen (todellisten altistusten erottaminen ei todellisista) vaatii todennäköisesti työpanosta, joka on poissa muusta tartuntojen jäljitystyöstä. Sovelluksen tuoma lisä jäljitysprossiin on mahdollisesti ”kohinaa” eli hetkellisiä altisteita vaikeasti määriteltävissä tilanteissa, joiden todellista merkitystä tartunnan saamisen kannalta voi olla mahdotonta selvittää jälkikäteen. Lisäksi esitettiin, että sovellus saattaa johtaa mahdollisesti altistuneiden turhaan ”leimaamiseen”.

Yksittäiset kielteiset näkökannat ovat seuraavia:

”Termillä jäljitys on erityinen ja täsmällinen merkityssisältö tartuntatautilaissa (ks. lain 3 luku). Jäljitykseen tartuntatautilain merkityksessä kuuluu, että sekä yksityisyyden suoja että henkilötietojen suoja väistyvät jäljityksen hyväksi (ks. lain 4 luku, jonka säännökset ovat *lex specialis* suhteessa yleiseen tietosuojalainsäädäntöön ja tietosuojan yleisiin periaatteisiin). Jos ehdotettu mobiilisovellus määriteltäisiin lainsäädännössä osaksi jäljitystä, se ei voisi tarjota käyttäjilleen sitä yksityisyyden suojan ja tietosuojan tasoa, jota sille muistion mukaan tavoitellaan. Seurauksena olisi, että yleisön luottamus sovellukseen tulisi kärsimään ja sovelluksen lataaminen jäisi toivottua vähäisemmäksi. Lisäksi ne, jotka muistiossa esitettyjen vakuuttelujen nojalla lataisivat sovelluksen luottaen yksityisyytensä ja henkilötietojensa olevan turvassa, voisivat katsoa tullessa harhaanjohdetuiksi. Johtopäätökseni on, että sovellus on lainsäädännössä selkeästi irrotettava tartuntatautilain 3 luvun termeistä ”tunnistaminen” ja ”jäljitys”. ” **Kansainvälisen oikeuden, ihmisoikeuksien professori, European University Institute, Martin Scheinin**

”Sovelluksen käyttö on perusteltua vain yhdessä muiden tarvittavien toimenpiteiden kanssa. Sovelluksen on oltava osa kattavaa viruksen vastaista strategiaa (kts. EDPB:n ohje 4/2020 21.4.2020 kohta 6).” **Tietosuojavaltuutetun toimisto, Reijo Aarnio**

”Suomessa on saavutettu erittäin hyviä tuloksia perinteisellä, manuaalisella jäljityksellä. On mahdotonta uskoa, että äärimmäisen yksinkertaisia sääntöjä kaavamaisesti soveltava mobiilisovellus voisi päästä likimainkaan samaan, vaikka se toimisi hyvin. Altistuksen vakavuuden arviointi vaatii asiantuntemusta. Esimerkiksi pelkkä samassa tilassa oleskelu, kasvokkain keskustelu tai yskänpuuskan kohteeksi joutuminen voivat aiheuttaa hyvin erilaisen riskin. Mahdollinen maskin käyttö voi muuttaa riskiarviota. Esitettyä Bluetooth-teknologiaa ei ole suunniteltu tällaiseen käyttöön, ja tämä todennäköisesti näkyy suurina puutteina kontaktien tunnistamisessa ja varsinkin altistuksen arvioinnissa. Bluetooth-teknologiaan ei sisälly luotettavaa tapaa etäisyyden määrittämiseksi, ja hyvissä oloissa sen toimintamatka voi olla jopa 100 metriä. Edes signaalinvoimakkuuden analysointi ei auta ratkaisevasti, koska siihen vaikuttaa mm. lähetysteho, antennien keskinäiset asennot ja mahdolliset välissä olevat esteet. Bluetooth voi toimia esimerkiksi seinän tai lasin läpi. Useissa kaavailuissa toteutuksissa ei edes yritetä analysoida etäisyyttä tarkemmin vaan tallennetaan kaikki havaitut kontaktit, esim. henkilösuojaltaan parhaasta päästä oleva DP-3T vaikuttaa olevan tällainen. Tämä johtanee suureen määrään havaintoja, joissa todellinen altistus on ollut vähäinen. Nämä havainnot on verrat-

tavissa roskapostiin, ilman keinoa erottaa roskapostia oikeasta. Tämä on omiaan lisäämään jäljittäjien työkuormaa. Lopuksi, on hyvin kyseenalaista onko hyödyllistä käyttöasetta mahdollista saavuttaa. Esimerkiksi 60% kattavuudella vain n. 1/3 kontaktista tunnistetaan, vaikka puhelin olisi aina mukana. Läheskään aina ei ole.” **Marko Santala, TT**

”Seurantasovelluksen idea varoittaa altistumisesta voi aiheuttaa kuvitelman, että pitää varoa vain silloin, kun sovellus hälyttää. Tosiasiassa sovellus ei koskaan saa tietoonsa kaikkia kontakteja ja voi aiheuttaa käyttäytymisrajoitusten löysäämisen kansalaisissa. Ratkaisu on uusi ja huolimatta mittavasta kustannusarviosta, toteutus voi kohdata arvaamattomia haasteita. Lisäksi ratkaisu on yhden asian tuote, jossa ei ole aineksia jäädä pysyväksi sote-toimintaa auttavaksi järjestelmäksi. Ratkaisussa on hyvää älypuhelimien hyödyntäminen. Mutta riskiryhmistä iäkkäät jäävät asian ulkopuolelle, koska juuri heillä älypuhelimia muussa kuin peruspuhelinikäytössä on vähiten. Ratkaisu ei tue perustasolle raskaimpana lankeavan epidemiatilanteen hoitamista potilasturvallisesti.” **UNA Oy, Pirkko Kortekangas**

”Lausuntomateriaalin perusteella jää epävarmuustekijöitä mm. siitä, kykeneekö mobiilisovellus erottamaan, ovatko henkilöt todellisuudessa altistuneet toisilleen, vai ovatko he olleet esim. seinän erottamassa tilassa (esim. kokonaan eri huoneistoissa), sekä kykeneekö sovellus laskemaan eri kerroilla tapahtuneen kumulatiivisen 15 min altistumisen. Ollakseen tehokas tuki tartuntatautien jäljittämiseksi mobiilisovellus vaatisi riittävän käyttöasteen väestössä, minkä saavuttamista lausuntomateriaali ei riittävällä tarkkuudella kuvaa. Kuvattu mobiilisovellus voisi sen sijaan olla hyvinkin käyttökelpoinen väestöryhmässä, jossa sovelluksen käyttöönotto on mahdollista määrätä tai muutoin ohjata (esim. työpaikka). On myös huomioitava, että mobiilisovelluksen hälytysten perkaaminen (todellisten altistusten erottaminen ei todellisista) vaatii todennäköisesti ihmistyövoimaa, joka voi olla pois muusta tartuntojen jäljittämisestä.” **Tampereen kaupunki, Sosiaali- ja terveyspalvelut**

”Lausuntopyynnön materiaaleissa ei kuvata sovellusta tai sen toimintaa tarkasti. Materiaalien perusteella ei voi saada tarkkaa kuvaa itse sovelluksesta tai sen toiminnasta. Tästä syystä huomiot voivat olla vain suuntaa antavia ja osin spekulatiivisia. Keskeisiä oikeudellisia kysymyksenasetteluja on näkemyksemme mukaan joka tapauksessa kaksi. 1. Sovelluksella voidaan puuttua ja merkittävästi rajoittaa sen käyttäjien perusoikeuksia. Sovellus on suunniteltava siten, että tällaiset rajoitukset ovat hyväksyttäviä ja täyttävät perusoikeuksien rajoitusedellytykset. 2. Sovelluksella kerätään henkilötietoja. Sovellusta suunniteltaessa on otettava huomioon tietosuojaperiaatteet, erityisesti datan minimoinnin periaate. Tämän kysymyksen osalta on tärkeää tarkastella sovelluksen perusoikeuslottuvuutta. Sovelluksessa kerätään väistämättä tietoa sen käyttäjien kontakteista toisiin käyttäjiin. Sovellus voi myös antaa julkiselle vallalle mahdollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin, joilla konkreettisesti rajoitetaan henkilöiden perusoikeuksia. Terveysviranomaiset voisivat esimerkiksi määrätä käyttäjän, jonka on syytä epäillä saaneen tartunnan, erityiseen. Sovelluksen tieto- ja sen ympärille luotavan viranomaistoimintojen arkkitehtuuri vaikuttaa merkittävästi siihen, miten sovelluksen avulla voidaan rajoittaa sen käyttäjien perusoikeuksia.” **Turun yliopisto, AALAW- ja ETAIROS-projektit**

”Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä tartunnan jäljitys toimii tällä hetkellä tehokkaasti. Henkilöt (nimet ja puhelinnumerot), joiden kanssa covid-positiivinen on ollut lähikontaktissa on nykyisten rajoitusten ja käyttäytymisen aikana arviolta 80-90 prosenttisesti jo tiedossa ilman sovellustakin. Normaali tilanteessa ilman nykyisiä rajoituksia (massatapahtumien aikaan ym.) prosenttiosuus laskee, mutta tuskin kokonaisuudessaan alle noin 70 %:n. Täten sovellus tuo vain vähäisen lisähyödyn tuohon loppuosuuteen ja vain siltä osalta,

että koko ketju on kunnossa: sekä covid-positiivinen että altistunut on ladannut sovelluksen, terveyden-huollon henkilö on hoitanut osuutensa ja covid-positiivinen on voinut sovellukseen merkinnän positiivisuudestaan. Sovelluksen käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen. Koska merkittävällä osalla kontakteista ei kuitenkaan ole sovellusta, ei voida luottaa sen tuottamaan dataan, ja koska sovelluksen kontekstissa kontaktit ottavat itse yhteyttä terveydenhuoltoon, ei myöskään voida jäädä odottamaan heidän reagoimistaan. Sovellus edellyttää, että ammattilainen kirjaa todetun COVID-19-tartunnan omaan käyttöliittymäänsä, josta tieto välittyy indeksin sovellukseen ja sitä kautta sovelluksen tulkin mukaan altistuneille. Nähdäksemme tämä tuo tartunnanjäljittäjälle ylimääräisen työvaiheen ennen soittoa indeksille ja tiedonkeruuta häneltä. Sovelluksen tuoma lisä tähän on hyvinkin mahdollisesti ”kohinaa”, hetkellisiä altisteita vaikeasti määriteltävissä tilanteissa, joiden todellista merkitystä tartunnan saamisen kannalta voi olla mahdotonta selvittää jälkikäteen. Tähän liittyvät myös Bluetoothiin perustuvan kontaktijäljityksen sisäänrakennetut heikkoudet: sovelluksen data on ”sokeaa”, itse tilanteesta ole käytettävissä muuta dataa kuin ilmeisesti ajankohta (?). Kun paikkatieto puuttuu, ”altistuksen” todellista merkitystä on vaikea arvioida. Todetun tapauksen haastatteluun perustuen selvittämme altistuneet todetun tapauksen muistamiseen perustuen eli missä hän on ollut edeltävästi tartuttavuusaikana ja keitä on ollut lähietäisyydellä. Mobiilisovelluksen perusteella altistuneeksi ”leimatun” kohdalla terveydenhuollon jäljittäjän pitäisi pyrkiä ilmeisesti haastatellen lisäksi selvittämään missä tapaukselle altistuneen ja tapauksen tiedot ovat kohdanneet (yli 15 min alle 2m). Bluetooth ei käsittäksemme myöskään erota onko toinen liittymä esim. seinän takana, jolloin mitään altistumista ei ole tapahtunut. Lisäksi kaikkien käyttäjien tulisi haluta ja muistaa pitää Bluetoothiaan koko ajan päällä. Bluetoothiin perustuva teknologia on epävarmaa ja epätarkkaa. Järjestelmien päivittyessä (iPhone & Android) ei voida taata sovellusten eheyttä eikä langattoman teknologian toimivuutta. Uusien ns. ”vihamielisten sovellusten” tekeminen on helppoa ja niillä voidaan häiritä ja sekoittaa sekä syöttää väärää informaatiota. Mobiililaitteiden akut eivät kestä jatkuvaa Bluetoothin päälläpitoa.” **Pirkanmaan sairaanhoitopiiri**

”Om appen fungerar som planerat kan den hjälpa till att spåra och stoppa smittkedjor. Då måste dels effektiv karantän komma ifråga för en person som spårats via appen, dels måste provtagning säkerställas då en sådan person utvecklar symptom. I och för sig provtas på Åland redan nu i stort sett alla som har covid19 symptom, men en app skulle kunna leda till att smittade personer söker sig till provtagning snabbare. Vid en mer omfattande smittspridning kan appen vara särskilt användbar för att underlätta smittspårning. Emellertid framgår det inte tydligt vilka instruktioner en av appen identifierad kontakt skall få. För att en sådan person skall kunna sättas i karantän med dagpenning enligt smittskyddslagen behöver en smittskyddsläkare bedöma och utfärda ett intyg samt ge ytterligare instruktioner om karantän och uppföljning. Behöver smittskyddsläkaren då först verifiera att det faktiskt handlar om en nära kontakt till ett bekräftat fall, eller räcker det med att appen signalerar detta? Följande stycke på sidan 5, sista stycket behöver förtydligas: ”...viktigt att personen själv delar informationen om sin exponering till hälsovårdsmyndigheterna då man fått en varning om eventuell exponering. På så sätt ska förutom ibruktagandet av spårningsapplikationen även registreringen av smittinformation i applikationen, öppnandet av kontaktuppgifterna i applikationen och delningen av exponeringsuppgifterna till hälsovården baseras på personens samtycke.” Exakt vilken smittinformation i applikationen avses? Behöver personen ge en kod eller ange exakt var hen har vistats för att kunna verifiera att hen faktiskt varit i kontakt med ett bekräftat fall? Här är ett scenario att beakta: en person B (identifierad av appen som nära kontakt) som har varit på Åland i mer än 14 dagar kontaktar vården och meddelar att appen säger hen varit nära ett bekräftat fall. Samtidigt har det under senaste 14 dagarna inte bekräftats något nytt fall på Åland, eller kanske bara ett fall där person A (bekräftad covid19-indexfall) varit i strikt självkarantän efter resa. Faller det på smittskyddsläkaren att reda

ut eventuella diskrepans mellan information från appen och tillgänglig lokal epidemiologisk information och information som delgetts av bekräftade fall vid smittspårning? Det är viktigt att appen publiceras på åtminstone finska och svenska. Enligt språklagen 423/2003 § 23 : "Myndigheterna skall i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. En tvåspråkig myndighet skall betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten skall både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken. När en tvåspråkig myndighet tar kontakt med enskilda individer eller juridiska personer skall myndigheten använda deras eget språk, om den vet vilket det är eller utan oskäligt besvär kan få reda på det, eller använda både finska och svenska." Lagen tillämpas m.m. hos statliga myndigheter (423/2003 § 3). Slutligen kommer det för Ålands del vara ytterst viktigt att appen kan användas av resenärer och sommarboende på Åland, särskilt från Sverige. Om resenärer från Sverige och andra länder ska kunna ladda ner och använda en finsk app, kommer det då fungera med utländskt telefonabonnemang? Hur ska man hantera gränsöverskridande smittspårning, tex då svenskar kommer till Åland eller mer allmänt på färjor och flyg. Planeras samordning t.ex. med andra nordiska länder?" **Ålands Hälso- och sjukvård**

"Tukena haastatteluissa ja muussa selvitystyössä" **ESSOTE**

"Tartuntasovellus toimii vain osana laajempaa pandemiantorjuntastrategiaa ja apuvälineenä altistusten jäljittämässä." **Helsingin yliopisto, Marjut Salokannel, dosentti**

"Tällä hetkellä tarve kyseenalainen valtaosassa sairaanhoitopiireistä, joissa ei ole epidemiaa. Ihmiset välttävät ylimääräisiä lähikontakteja, joten sairastuneilla on yleensä vain vähän altistuskontakteja ja he tietävät lähikontaktinsa nimeltä. Sovelluksesta voisi olla hyötyä yleisötapahtumissa, joissa ihmiset eivät tunne toisiaan. Tällä hetkellä näitä tilaisuuksia ei ole, mutta jossain vaiheessa niiden pitäminen sallitaan. Etäisyys on ehdotettu 2m, mikä on liian pitkä matka THL:n suosittelemaan 1,5m. Ohjelma ei ota huomioon sitä, miten ihmiset sijaitsevat: kasvokkain vai selät vastakkain. Niinpä antaa varoituksen vaikkapa kaupan jonosta, vaikka siinä ollaan tilanteessa, jolloin tauti ei leviä. Sovelluksen perusteella ei ole mahdollista arvioida altistumisriskin suuruutta. Riski on eri suuruisen riippuen siitä yskiikö altistaja vai ei. Sovellus ei ilmoita paikkaa tietoturvasyistä, jolloin emme pysty poistamaan altistusepäilyä millään konstilla ja laitamme nämäkin henkilöt karanteeniin tarpeettomasti. Haasteena on myös se, että mobiililaitte saattaa olla laukussa, pöydällä tai sosiaalitulojen kaapissa, jolloin voi tulla väärä hälytys. Lähes metrin virhemarginaali saattaa tulla myös riippuen siitä kummassa taskussa puhelin on. Nämä virhelähteet ja bluetooth-yhteyden epätarkkuus voivat johtaa joko altistuksen toteutumatta jäämiseen tai väärään havaintoon altistumisesta. Näistä ongelmista jälkimmäinen aiheuttaa tarpeetonta huolta ja jäljitystiimin kuormittumista." **Keski-Suomen SHP:in kuntayhtymä**

4.2 Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

Palautteissa (ks. kaavio 3) tuotiin pääsääntöisesti esiin, että esityksessä on pääosin otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat. **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos** kertoi vastauksenaan ”ei”, ja toi esiin, että esitystä tulisi tarkentaa sovelluksen ja sen taustajärjestelmän osalta. Lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toi esiin, että tietosuojaan liittyviä asioita on arvioitu hyvin pintapuolisesti, ja että on huomioitava myös tietojen mahdollinen toisiokäyttö. Myös **Teknologiateollisuus ry** kertoi vastauksenaan ”ei” ja toi esiin, että Euroopan komissio ei suosittele malleja, joissa tietoja tallennetaan taustajärjestelmään, koska malli on yksityisyyden suojan kannalta altis arvostelulle. **Eduskunnan apulaisoikeusasiamies** toi lausunnossaan esiin, että ehdotus on merkityksellinen Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 8 artiklan 1 kohdassa jokaiselle turvatus henkilötietojen suojan kannalta. Hankkeen perusoikeusvaikutusten arvioinnissa ei ole riittävää tukeutua EU-komission 8.4.2020 antamaan suositukseen. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan olisi suositeltavaa, että Suomi pyytäisi EU:n perusoikeusvirastolta lausunnon EU:n hankkeen perusoikeuksien mukaisuudesta. **Professori Martin Scheinin** esitti vastauksenaan ”ei”, ja lausui, että sovellukseen liittyvä lainsäädäntö olisi selkeästi irrotettava tartuntatautilain 3 luvun termeistä ”tunnistaminen” ja ”jäljittäminen”. **Tietosuojavaltuutetun toimisto** esitti lausuntonsa ”ei pääosin” ja toi esiin, että tartuntatautilakia tulisi arvioida laajemmin suhteessa tietosuojasetuksen 6 ja 9 artiklaan. Tartuntatautilakiin tarvitaan toimivaltasäännös jäljityssovelluksen tuottamiseen ja sen yhteydessä saatujen henkilötietojen käsittelyyn.

Oikeusministeriö kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja toi esiin, että sovelluksen toteutuksessa on huolehdittava perusoikeuksien kunnioittamisesta ja tietosuojalainsäädännön asianmukaisesti noudattamisesta. Oikeusministeriö suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti siihen, että tartuntatautilaissa säädettäisiin jäljityssovelluksen avulla tapahtuvasta henkilötietojen keräämisestä ja muusta käsittelystä. Oikeusministeriö tuo lausunnossaan esiin myös, että sovelluksen käytön tulisi olla vapaaehtoista. Henkilötietojen käsittelyllä tulee aina olla jokin yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yleinen oikeusperuste. Lisäksi olisi huomioitava, että terveystiedot ovat erityisiä henkilötietoryhmiä, joiden käsittelyssä on otettava huomioon tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohta. Suostumus voisi toimia yhtenä 9 artiklassa tarkoitettuna suojatoimena.

Oikeusministeriö toteaa myös, että on otettava huomioon eduskunnan perustuslakivaliokunnan arviot henkilötietojen käsittelystä, julkisen vallan käytöstä sekä lailla säätämiseen kohdistuvasta lain täsmällisyyden ja tarkkuuden vaatimuksesta. **Oikeuskanslerinvirasto** kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja toi lausunnossaan esimerkiksi lasten oikeuksien toteutumisen sekä sen, että valmistelussa on otettava huomioon Euroopan komission suositukset ja Euroopan tietosuojaneuvoston kannanotot. Myös **Valtiovarainministeriö** kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja toi esiin, että jäljityssovelluksessa voi olla haasteita yksityisyyden suojan ja tietosuojan näkökulmasta. Kysymys ei kuitenkaan ole pelkästään juridinen, vaan ihmisten ihmisten luottamus siihen, ettei sovellus tallenna paikkatietoa ja jäljitys koskee vain kontaktien seuranta, ovat kriittisen tärkeitä sen kannalta, lataavatko he sovellusta lainkaan. **Vaasan sairaanhoitopiiri** kertoi vastauksenaan ”kyllä” ja toi esiin, että ehdotus täyttäisi tietosuojan näkökulmasta lainsäädännön vaatimukset. Myös **Sitra** kertoi vastauksenaan ”kyllä” ja toi lausunnossaan esiin, että yksityisyyden suojan toteutuminen on kaiken peruslähtökohta ja kansalaisen luottamuksen perusta.

Kaavio 3 Lausunnoantajien vastaukset kysymykseen henkilötietojen ja yksityisyyden suojan huomioinnista³.

Poimintoja vastauksista

”Oikeusministeriö kannattaa esityksen lähtökohtaa, jonka mukaan sovelluksen käytön tulisi olla täysin vapaaehtoista. Tämä lähtökohta on linjassa myös komission 8.4.2020 antaman suosituksen ja Euroopan tietosuojaneuvoston 21.4.2020 antaman ohjeistuksen

³ Kaaviot perustuvat lausuntopalvelu.fi-sivuston kautta saatuihin vastauksiin.

kanssa. Mobiiliratkaisun perustuminen vahvasti salattujen kontaktitietojen tallentamiselle hajautetusti käyttäjien mobiililaitteisiin vaikuttaa myös hyvältä lähtökohdalta. Oikeusministeriön mielestä kannatettavaa on, että mobiilisovellus ei esityksen mukaisesti tallentaisi tunnisteellista henkilötietoa, vaan ainoastaan yksilöllisiä pseudonymisoituja tunnisteita.” **Oikeusministeriö**

”Totean, että etenemisesityksestä puuttuu kokonaan perusoikeusarviointi. Esityksessä ei ole tuotu esille, mistä perusoikeuksista on kyse ja minkälaista punnintaa niiden välillä tehdään. Myös jäljityssovelluksen valvonnan järjestäminen on mielestäni tärkeää. Koska sovellus kerää yksityisyyden suojan kannalta (erittäin arkaluontoisia) tietoja, tulisi harmita, että lakiin sisällytettäisiin nimenomaiset säännökset valvonnasta.” **Eduskunnan apulaisoikeusasiamies**

”Käyttäjän suostumusta kysytään useita kertoja. Tekninen tietoturva on kuitenkin keskeinen osa tietosuojaa. Bluetooth-ominaisuuden käyttö voi lisätä riskejä yksityisyyden suojaan.” **Pohjois-Suomen aluehallintovirasto**

”Eri toimijoiden (viranomaiset, sovelluksen omistajat, palveluntuottaja, palvelunantajat) vastuut, velvollisuudet ja toimijoiden suhde toisiinsa tulee tarkentaa säädettävässä laissa.” **Kansaneläkelaitos**

”Sovellus edellyttää tietosuojavaikutusten arviointia, jossa käsitellään kattavasti kaikki kerätyn datan käyttötavat ja vaikutukset ihmisten yksityisyyden suojaan, tietosuojaan ja muihin perusoikeuksiin. Tietosuojavaikutustenarviointi täytyy julkistaa.” **Salokannel Marjut, OTT, dosentti, "Ihmiskeskeinen data talous -totta vai tarua" -projekti, Koneen säätiö, Helsingin yliopisto**

”Tietosuojan kannalta saattaa olla ongelmallista, että pelkästään tarttuneen kansalaisen antamalla luvalla avataan taustajärjestelmässä pääsy myös altistuneiden henkilötietoihin. Arvioitavaksi tulee, riittääkö tietosuojan toteutumiseen jokaiselta käyttäjältä sovelluksen käyttöönoton yhteydessä pyydyttävä lupa, jonka hyväksyminen vaikuttaa tosiasiasa välttämättömältä, mikäli sovellusta ylipäänsä haluaa käyttää.” **Digi- ja väestötietovirasto**

”Alaikäisen oikeutta esim. yksityisyyden suojaan ei ole käsitelty lainkaan. On kuitenkin positiivista, että esityksessä ehdotetaan säädösvalmistelussa arvioitavaksi tarkemmin vaikutukset lapsen oikeuksiin. Kiireestä huolimatta on tarkoin arvioitava vaikutuksen alikäisiin.” **Lapsiasiavaltuutetun toimisto**

”Ehdotettu tapa, jossa positiiviseksi testattujen henkilöiden laitteilta tallennetaan kontaktitiedot taustajärjestelmään, on yksityisyydensuojan kannalta ongelmallinen ja johtanee laajaan arvosteluun kansalaisyhteiskunnan toimesta, kuten on käynyt erityisesti useissa Euroopan maissa.” **MyData Global ry, Ropponen Teemu**

”On myös tärkeää, että mobiilisovellus toteutetaan Euroopan komission suositusten ja Euroopan tietosuojaneuvoston kannanottojen mukaisella tavalla. Samoin sovelluskehittämisen ja lainvalmistelun aikana on tarpeen tehdä tietosuojariskien ja vaikutusten arviointi ja ottaa sen tulokset huomioon sekä lainvalmistelussa että kehittämishankkeessa.” **Oikeuskanslerinvirasto**

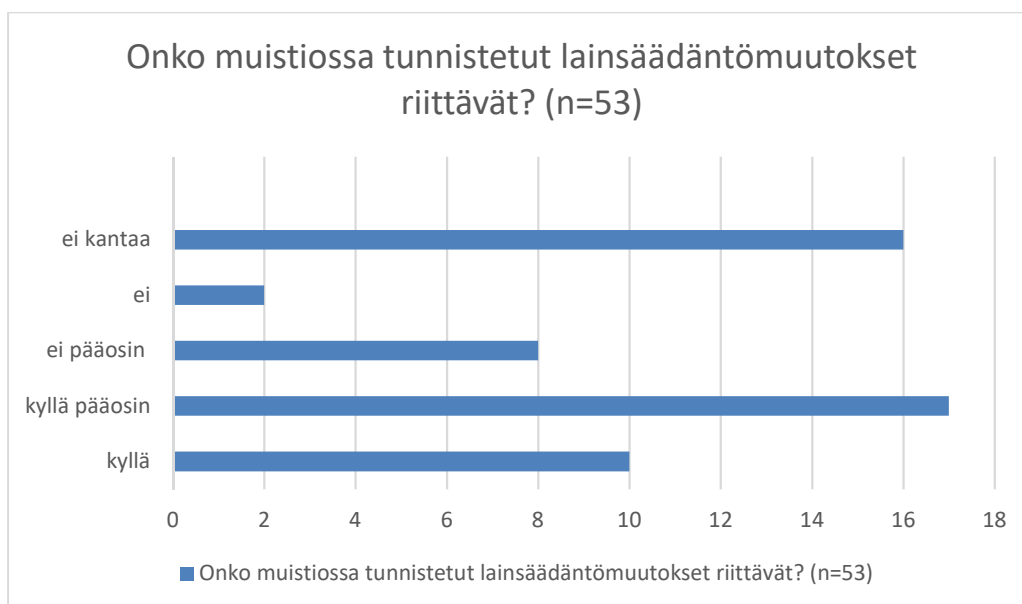
”Termillä jäljitys on erityinen ja täsmällinen merkityssisältö tartuntatautilaissa (ks. lain 3 luku). Jäljitykseen tartuntatautilain merkityksessä kuuluu, että sekä yksityisyyden suoja että henkilötietojen suoja väistyvät jäljityksen hyväksi (ks. lain 4 luku, jonka säännökset

ovat *lex specialis* suhteessa yleiseen tietosuojalainsäädäntöön ja tietosuojan yleisiin periaatteisiin). Jos ehdotettu mobiilisovellus määriteltäisiin lainsäädännössä osaksi jäljitystä, se ei voisi tarjota käyttäjilleen sitä yksityisyyden suojan ja tietosuojan tasoa, jota sille muistion mukaan tavoitellaan.” **Martin Scheinin**

4.3 Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

Palautteissa (kaavio 4) tuotiin enimmäkseen esiin, että muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset ovat riittävät. Toisaalta usea vastaaja ei ottanut kantaa kysymykseen lainkaan. Vain kaksi vastaajaa totesi, että tunnistetut lainsäädäntömuutokset eivät ole riittävät. Osa vastaajista totesi, että lainsäädäntömuutoksia ei välttämättä tarvittaisi lainkaan. **Kansaneläkelaitos** kertoi vastauksenaan ”ei pääosin” ja totesi lausunnossaan, että alustavia lainsäädännön muutostarpeita on esityksessä tunnistettu, mutta kokonaiskuvan hahmottuessa tarpeet täsmentyvät ja niitä on työstettävä valmistelun aikana. Kansaneläkelaitos totesi myös, että lainmuutoksen suhde asiakastietolakiin ja toisiolakiin on selvitettävä. Myös sovelluksesta saatavan tiedon suhde Kelan myöntämään tartuntatautipäivärahaan olisi selvitettävä. **Lapsiasiavaltuutetun toimisto** kertoi vastauksenaan ”ei pääosin” ja toi lausunnossaan esiin, että lapsivaikutusten arviointi olisi tehtävä säädösvalmistelun yhteydessä. Lisäksi lapsen oikeuksien toteutuminen tulee huomioida. **Eduskunnan apulaisoikeusasiamies** toi esiin, että esityksen valtiosääntöoikeudellinen merkitys liittyy perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityiselämänsuojaan, jonka lähtökohdiana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen aiheutonta puuttumista. Lisäksi esityksellä voi olla liittymiä perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen. Yksityiskohtaisten ehdotusten puuttuessa ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, millä tavoin ne ovat perusoikeuksien suojan kannalta merkityksellisiä. Lisäksi apulaisoikeusasiamies toi esiin suostumuksen käyttöön liittyviä reunaehtoja perustuslakivaliokunnan kannanottojen, oikeuskirjallisuuden sekä oikeusasiamiehen laillisuusvalvontakäytännön perusteella. **Elinkeinoelämän keskusliitto** kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja toi esiin, että säädösmuutosten tulisi olla mahdollisimman vähäisiä, lähinnä liittyen viranomaisten tehtävien selventämiseen ja sovelluksen vapaaehtoisuuteen käyttäjien keskuudessa. **Valtiovarainministeriö** kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja toi esiin, että sovelluksen kehityksessä on tärkeä huomioida myös sellaiset väestöryhmät, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää älylaitteita edellyttäviä sovelluksia. Esteettömiä tapoja jäljityssovelluksen hyötyjen tuottamiseksi ovat erilaiset kansainvälisissä malleissa toteutetut puettavat tai mukana pidettävät välineet. **Lapin aluehallintovirasto**

kertoi vastauksenaan ”kyllä pääosin” ja totesi, että sovellukseen liittyvistä tehtävistä on perusteltua säätää tartuntatautilaissa väliaikaiseksi tarkoitettulla säännöksellä. **Ålands Hälso- och sjukvård** toi lausunnossaan esiin, että Ahvenanmaan itsehallintolaki on otettava huomioon valmistelussa ja että sovelluksen käyttämisen pitäisi olla mahdollista ilman Kanta-yhteenliittymistä, koska Ahvenanmaa ei ole liittynyt Kanta-palveluihin. **HUS** kertoi vastauksenaan ”kyllä” ja toi esiin, että säädösmuutosten toteuttaminen tartuntatautilakiin on perusteltua, koska laki sisältää jo nyt tähän liittyvät säännökset mm. viranomaisen toimivallasta. Lainsäädäntömuutosten yhteydessä tulisi kuitenkin huomioida mahdolliset tulevat pandemia- ja vastaavat tilanteet, joissa vastaava sovellus voisi tulla käytettäväksi. **Digi- ja väestötietovirasto** kertoi vastauksenaan ”kyllä” ja toi esiin, että jäljityssovellukseen liittyvien tehtävien säätäminen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi on perusteltua, koska on kyse terveydenhuollon sovelluksesta ja merkittävä osa terveystietojen käsittelyä koskevasta lainsäädännöstä on jo valmiina. Sovelluksen kielivaatimusten osalta olisi järkevää tarjota sovellus useilla Suomessa yleisesti käytössä olevilla kielillä. **Reaktor** totesi lausunnossaan, että ensimmäisessä vaiheessa ehdotettaisiin käyttöönotettavaksi hajautettua mallia, joka ei Reaktorin näkemyksen mukaan vaadi lainsäädäntömuutoksia ja olisi yhteensopiva Applen ja Googlen julkaiseman altustumisjärjelyn sekä DP-3T-protokollan kanssa. STM:llä, THL:llä ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalla lääkäriillä on nykyisen tartuntatautilain perusteella oikeus käsitellä niin sairastuneen kuin muidenkin henkilöiden niille antamia tartunnan jäljittämiseen tarvittavia tietoja.

Kaavio 4 Muistiossa tunnistettujen lainsäädäntömuutosten riittävyys⁴.

Poimintoja vastauksista

”Lainsäädännöllä tulee varmistaa, että sovelluksella kerättäviä tietoja käytetään vain etenemisesityksessä yksilöidyssä tarkoituksessa ja siinä kuvatulla tavalla. Tulisi harkita, olisiko laissa nimenomaisesti säädettävä, että tietoja ei saa luovuttaa eikä käyttää muihin tarkoituksiin kuten rikostutkinnassa eikä hallinnollisessa tai muussa henkilöä koskevassa päätöksenteossa.” **Eduskunnan apulaisoikeusasiamies**

”Digi- ja väestötietovirasto suosittelee huomioon otettavaksi sovelluksen toteutuksessa lain digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) ja erityisesti laissa toimeenpannut Euroopan parlamentin ja neuvoston saavutettavuusdirektiivin (EU) 2016/2102 vaatimukset. Mobiilisovellusten osalta lain soveltamisen siirtymäaika päättyy 22.6.2021, jonka jälkeen myös mobiilisovellusten tulee olla täysin saavutettavia.” **Digi- ja väestötietovirasto**

”Valtiovarainministeriö huomauttaa, että lainsäädäntömuutosten lisäksi jäljityssovelluksen kehittämisessä tulee huomioida sitä koskeva olemassa oleva sääntely koskien saavutettavuusvaatimuksia. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa (digipalvelulaki) säädetään viranomaisten velvollisuudesta järjestää digitaaliset palvelut sekä digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta.” **Valtiovarainministeriö**

”Sovelluksen käyttöönotto on nähdäksemme mahdollista tehdä varsin vähäisillä tai kokonaan ilman lainsäädäntömuutoksia, jos sovellus toteutetaan hajautetusti. Tällöin lähtökohtana on, etteivät viranomaiset käsittele tunnistettua henkilötietoa, vaan altistumisvaroituksen saaneet henkilöt ovat itse yhteydessä terveydenhuoltoon, jonka jälkeen yhteydenpito voidaan hoitaa nykyllä lainsäädännön puitteissa.” **Teknologiateollisuus ry**

⁴ Kaaviot perustuvat lausuntopalvelu.fi-sivuston kautta saatuihin vastauksiin.

”Jäljitys”-termin käytön osalta tulee huomioida myös valitun etenemismallin tekniset ominaisuudet – esimerkiksi oikein toteutetun hajautetun mallin avulla ei jäljitetä ihmisiä/käyttäjiä, vaan kontakteja. Myös tämä tulee ottaa huomioon tartuntatautilain määritelmien yhteensovittamisen arvioinnissa. Sovellus on toteutettavissa niin, että vasta yhteydenotto terveydenhuoltoon sovelluksen varoituksen jälkeen toisi ihmisten jäljittämisen kontaktiketjussa mahdolliseksi, mutta kuten ylempänä todettu, terveydenhuollon asiakkaaksi hakeutumisen ei tule kuulua sovelluksen alaan.” **Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Yrityslainsäädäntö, Bertell Sanna-Maria**

”Esityksessä esitetään, että sovelluksen tarjoaminen säädettäisiin THL:n tehtäväksi ja se olisi rekisterinpitäjä. Samoin esitetään tietojen siirtoperuste ja hävittäminen. Erityisen tärkeää on, että esityksestä käy ilmi kansalaisen rooli ja edellytetty vapaaehtoisuus. Epäselvää voi olla, mitä tarkoitetaan ”taustajärjestelmällä” ja ”palveluntuottajalla”.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

”Esityksen pohjalta ei voida arvioida lainsäädäntömuutosten riittävyttä koska aihepiiriä ei esityksessä suoraan käsitelty. Kun tiedossa on, että suunniteltu sovellus vaatii lainsäädäntötason toimia, olisi muistioon voinut liittää edes luettelotyyppisen maininnan siitä, minkä kaikkien perusoikeuksien yhteensovittamisesta sovelluksessa on kyse.” **Maa- ja metsätalousministeriö**

4.4 Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

Palautteissa tuotiin esiin, että lainsäädäntömuutoksia ei sovelluksen valitusta toteutustavasta riippuen välttämättä tarvittaisi lainkaan. Palautteissa tuotiin myös, että yksilöityjä säädösmuutosehdotuksia ei voida esittää, koska moni asia on vielä epäselvä.

Sosiaali- ja terveysalan valvontavirasto toi esiin, että tulisi säätää valvovista viranomaisista, mikäli sovelluksen käytössä ilmenisi poikkeamia. **Eduskunnan apulaisoikeusasiamies** toteaa lausunnossaan, että jos jäljityssovelluksen käyttöönoton tarkoituksena on, että sovelluksen avulla käytettyjä tietoja voitaisiin käyttää myös nopeuttamaan sairastuneiden ja altistuneiden eristämistä, tai eristämistä koskevassa päätöksenteossa, tulee tästä säätää täsmällisesti ja yksiselitteisesti samoin kuin siitä, mikä on henkilön antaman suostumuksen peruuttamisen merkitys.

Poimintoja vastauksista

”Lainsäädäntömuutoksia ei tarvita, jos tavoite toteutetaan olemassa olevilla järjestelmillä nykyllä lainsäädännön puitteissa.” **UNA Oy**

”Mikäli lainsäädännöllä on tarkoitus varmistaa, että sovelluksella kerättäviä tietoja käytetään vain muistiossa kuvatussa tarkoituksessa ja muistiossa kuvatulla tavalla, laissa on, poliisilain 2 ja 3 §:n, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 14 §:n ja henkilötietojen

käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 ja 20 §:n säännökset huomioon ottaen, syytä nimenomaisesti säätää, että sovelluksen mobiililaitteeseen tai taustajärjestelmään tallentamaa tietoa ei luovuteta poliisille, Tullille tai Rajavartiolaitokselle näiden virkatehtävien hoitamista varten.” **Oikeuskanslerinvirasto**

”Tartuntatautilakiin tulisi ottaa säännös, joka oikeuttaisi THL:n tarjoamaan tätä palvelua ja joka oikeuttaisi sen siirtämään tiedot terveydenhuoltoon.” **Tietosuojavaltuutetun toimisto**

”Ehdotan, että tartuntatautilain 6 lukuun, esimerkiksi uutena 59 a §:nä, lisättäisiin väliaikaisesti erityissäännös vapaaehtoisen mobiilisolvelluksen tarjoamisesta yleisölle osana yleisvaarallisen COVID-19 -epidemian torjuntatyötä. Säännöksen kirjoittamistavassa tehtäisiin selväksi, että kyseessä on erityissäännös suhteessa lain 3 ja 4 lukujen säännöksiin - esimerkiksi käyttäen ilmaisua ”poiketen” viitattaessa lain 3 ja 4 lukuihin tai niiden tiettyihin säännöksiin.” **Martin Scheinin**

”Koska säädösmuutoksissa voitaisiin ottaa tarkemmin kantaa sovelluksen yksityiskohdaksiin toteutusvaihtoehtoihin ja sovellukseen liittyvään viranomaisten toimintaan (esim. THL:n oikeustarjota sovellus), ne olisi hyvä tehdä sovelluksen suunnittelun yhteydessä havaittujen tarpeiden pohjalta.” **Reaktor**

4.5 Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Lausunnoissa yleisesti nähdään hyötyjä olevan kolmelle eri taholle: yksilölle, terveydenhuoltojärjestelmälle ja yhteiskunnalle. Monet lausunnonantajat viittaavat yksilön saamaan hyötyyn. Niissä yksilö hyötyy tiedosta, että on mahdollisesti altistunut, koska pystyy tällöin käytöksellään suojaamaan lähipiiriään tartunnalta. Lausunnoissa mainitaan myös yksilön kokemaa tyytyväisyyttä siitä, että pystyy omalta osaltaan auttamaan yhteisöä epidemian kukistamisessa.

Terveydenhuoltojärjestelmän nähdään hyötyvän sovelluksesta altistuneiden jäljityksen tehostumisen myötä. Lausunnoissa tähän liittyy kuitenkin monia varauksia. Sovelluksen täytyy olla laajasti käytössä ja henkilöiden täytyy haluta jakaa altistumistieto terveydenhuoltoon. Joissakin lausunnoissa todetaan, että tämä sovellus ei tuo mitään hyötyä olemassa olevaan jäljitysprosessiin verrattuna.

Yhteiskunnan todetaan hyötyvän, kun elämää voidaan vapauttaa hallitusti ja sovellus tuo tähän työkaluja. Samalla tietysti koko yhteiskunta hyötyy sekä yksilöiden että terveydenhuoltojärjestelmän kokemista eduista. Yksittäisenä kommenttina mainitaan myös seurantasovellus mahdollisena vientituotteena.

Yhteenvedona tästä osiosta varsinaisten terveydenhuoltojärjestelmälle koituvien hyötyjen nähdään oleva epävarmoja, mutta samaan aikaan sovelluksella silti nähdään olevan hyötyjä yksilöille ja yhteiskunnalle niin, että sovellus kannattaa tehdä.

Negatiivisena kommenttina pääasiallinen hyödynsaaja nähdään yrityksenä, joka saa sovelluksen kehittämisestä liikevaihtoa. Yksittäisenä kommenttina mainitaan kysymys siitä, tuleeko Huaweiin puhelimiin käyttöjärjestelmäpäivitys, jota tehokas seurantasovellus todennäköisesti vaatii, ja todetaan näillä puhelimilla olevan kohtuullisen suuri markkinaosuus Suomessa.

Poimintoja lausunnoista

"Valtiovarainministeriö katsoo, että kaikki toimenpiteet, jotka tehostavat tartuntojen jäljitystä, epidemian hallintaa ja näin ollen mahdollistavat nopeamman rajoitusten purkamisen, ovat kannatettavia. Valtiovarainministeriö arvioi, että sovellus tukee exit-vaiheessa rajojen avaamista, jos erityisesti Euroopassa löydetään yhteiset ratkaisut tartunta- ja altistustietojen vaihtamiseen erilaisten sovellusten välillä. Sovellus tulee suunnitella tukemaan terveydenhuollon henkilöstön prosesseja yhteistyössä jäljitystyöstä vastaavien tahojen kanssa. Näin toimiessaan se tehostaa ja tukee terveydenhuollon henkilökunnan työtä jäljitys-toiminnassa. Todennäköiset määrälliset hyödyt jäljitysovelluksella tunnistetuista tartunnoista ovat jääneet esimerkiksi Singaporessa varsin maltillisiksi (joitain satoja tartuntoja). Kansalaisille sovellus toisi tavan seurata altistuskontakteja ja mahdollisuuden hakeutua testattavaksi ja hoitoon nopeammin altistumistilanteissa. Valtiovarainministeriö huomauttaa, että kaikkien hyötyjen toteutuminen edellyttää siitä, että kansalaiset lataavat sovelluksen laajasti käyttöön. Tämän vuoksi viestintään, käyttöönottoon, koulutukseen ja tukeen tulee pa-nostaa. Lisäksi tarvitaan riittävä testauskapasiteetti, jotta varmennetut tapaukset pystytään tunnistamaan ja edelleen henkilön suostumuksella jakamaan sovelluksen kautta." **Valtiovarainministeriö**

"Digi- ja väestötietoviraston näkemyksen mukaan jäljitysovelluksen hyödyt ovat sinällään hyvin perusteltuja ja arviota kokonaisyhädydystä tukee lausuntopyyntöön liitteaineistossa esitetty kansainvälinen vertailu. Hyödyt yksittäiselle henkilölle ovat selkeästi olemassa ja jäljitysovelluksen käyttämisen voidaan odottavan lisäävän myös osallisuuden tunnetta yhteiskunnallisen haasteen ratkaisussa." **Digi- ja väestötietovirasto**

"Sovelluksen keskeisin hyöty on Suomen exit-strategian tukeminen. Yleisesti ottaen hyödyt on kuvattu hyvin suunnitelmassa rajautuen Covid-19 epidemiaan. Hyötyjä voisi olla tarkoituksenmukaista pohtia myös koronavirustaudin ulkopuolella, eli sovelluksen jatkohyödyntämismahdollisuuksia." **SoteDigi Oy**

"Mikäli sovellus saadaan tehokkaaseen käyttöön ja se jalkautetaan laajasti terveystieteiden normaaleihin työrotiineihin ja sähköisiin järjestelmiin niin hyvin toimiva tartunnan jäljitysprosessi ehkäisee epidemian leviämistä, sujuvoittaa yhteiskunnan toimivuutta ja näin ollen tautitaakkaa." **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL**

"Esitetty malli tarjoaa kansalaiselle tukea ja turvaa mahdollisen altistumisen seurannassa. Kansalaisen on mahdollista saada nopeasti tieto altistumisesta ja toimintaohjeet.

Näin voidaan minimoida jatkotartuntoja ja ohjata kansalainen karanteeniin. Tästä seuraa myös välillisiä hyötyjä terveydenhuollolle ja yhteiskunnalle.” **Kansaneläkelaitos**

”Mobiilisovelluksen yksityiskohtainen toimintatapa määrittelee tarkemmin siitä saatavat hyödyt. Viranomaisten tarpeiden ja kansalaisten yksityisyyden suojan välillä tehtävät kompromissit vaikuttavat merkittävästi mobiilisovelluksesta saatavaan apuun koronaepidemian hillitsemisessä.” **Reaktor Oy**

4.6 Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Palautteessa esiintyvät riskit voidaan jakaa sovelluksen hyväksymiseen liittyviin riskeihin, sovelluksen hyödyllisyyteen liittyviin riskeihin, teknisiin riskeihin, tietosuojaan liittyviin riskeihin sekä projektiin liittyviin riskeihin.

Useat lausunnonantajat pitävät suurena riskinä sitä, että sovellus ei saavuta hyväksyntää ihmisten silmissä. Syitä alhaiseen hyväksyttävyyteen nähdään mm. valmistelun avoimuudessa, tietosuojaan liittyvissä peloissa sekä käyttöönoton tai käytön vaikeudessa. Lisäksi monet lausunnonantajat nostavat esiin alaikäisten aseman sovelluksen käytöstä päätettäessä.

Suurena riskinä erityisesti ammattilaisten ja palvelujärjestelmän puolella korostetaan sitä, että sovellus ei välttämättä tuota niitä hyötyjä, joita sen on suunniteltu tuottavan. Sovelluksen kattavuus tai sen kautta altistumisesta ilmoittavien määrä voi jäädä alhaiseksi, Ollakseen hyödyllinen ainakin riittävä määrä kansalaisista pitäisi asentaa sovellus puhelimeensa ja antaa lupa tietojen luovuttamiseen terveydenhuollolle altistumistapauksessa. Mittaustarkkuuden puutteiden vuoksi väärä ilmoituksia voi tulla liikaa, mikä lisää terveydenhuollon kuormitusta. Lisäksi riskinä on se, että sovelluksen käyttö ei sovi yhteen muun jäljitysprosessin kanssa.

Tulosten hyödynnettävyyteen liittyy myös joidenkin lausunnonantajien mainitsema ongelma yhdistää puhelin tiettyyn henkilöön tilanteissa, joissa useat henkilöt käyttävät samaa puhelinta, sama henkilö käyttää useaa puhelinta tai puhelin vaihtaa omistajaa.

Teknisinä riskeinä lausunnonantajat korostavat Bluetooth-tekniikkaan liittyviä riskejä. Bluetooth-tekniikkaa ei ole suunniteltu etäisyyden mittaamiseen ja sen takia näin saadut

etäisyysmittaukset ovat epävarmoja. Sovelluksen hyöty katoaa, jos vääriä mittauksia on paljon. Lausunnoissa todettiin, että etäisyys ei yksinään kerro altistumisesta, koska henkilöiden välissä voi olla seinä tai henkilöt voivat olla selät vastakkain.

Monet lausunnonantajat ovat maininneet myös sen, että Bluetooth-yhteys sisältää tietoturvaan liittyviä riskejä. Sovellus "säteilee" identiteettiään, vaikkakin pseudonyymiä, ympäristöönsä, mikä antaa mahdollisuuden seurata henkilön liikkeitä ja yhdistää todellinen henkilö pseudonyymiin. On myös mahdollista, että ulkopuolinen pystyy tunkeutumaan puhelimeen Bluetooth-yhteyden kautta tai ulkopuolinen henkilö nauhoittaa pseudoidentiteetin ja esittää henkilön olleen jossain, missä tämä ei ole ollut.

Bluetooth-tekniikkaan liittyvänä riskinä on myös mainittu riski yhteentoimivuudesta kansainvälisten valmistajien laitteiden kanssa. Nämä voivat rajoittaa teknologian käyttöönottoa tuotteissaan ja siten estää käytännössä tällaisen järjestelmän toiminnan. Riskinä mainitaan lausunnoissa, että valmistajat eivät hyväksy valittua toteutustapaa ja sulkevat Bluetooth-rajapinnan laitteistaan, jolloin sovellus ei käytännössä toimi.

Tietosuojan kannalta riskinä lausunnoissa nähtiin se, että viestinnän epäonnistumisen tai vaikean käytettävyyden takia ihmiset eivät ymmärrä tietojen kaikkia mahdollisia käyttötarkoituksia eivätsiis sitä, mihin antavat suostumuksensa. Riskinä mainitaan myös uusien kriisien myötä järjestelmän käyttö vakiintuu ja "jää päälle", jolloin siitä tulee pysyvä valvontamenetelmä.

Projektin hallinta ja erityisesti aikataulu nähtiin merkittävänä riskinä. Useat lausunnonantajat pitivät aikataulua epärealistisena ja sen pettämistä merkittävänä riskinä. Jotkut lausunnonantajat pitivät riskinä tämän hankkeen liittämistä olemassa oleviin Kanta-järjestelmiin ja sen mukanaan tuomaa hitautta projektissa. Joissakin lausunnoissa nostettiin esille myös kansainvälinen yhteentoimivuus ja riski siitä, että eri maiden valitsemat ratkaisut eivät toimi yhteen.

Lausunnoissa esitetyt riskit eivät ole irrallisia vaan yhteydessä toisiinsa. Pelko tietoturvassa tai –suojassa olevista riskeistä voi johtaa alhaiseen asennusmäärään ja sitä kautta hyödyttömyyteen terveydenhuollon näkökulmasta. Liian kiireinen aikataulu voi aiheuttaa puutteita toteutuksessa tai hyväksymismenettelyssä ja sitä kautta tietoturvaongelmia tai puutteita sovelluksen ja terveydenhuollon välisessä kommunikoinnissa ja siten hyödyttömyyttä terveydenhuollon kannalta.

Poimintoja yksittäisistä lausunnoista

"Valtiovarainministeriö arvioi, että kriittisimmät riskit liittyvät sovelluksen hyväksyttävyyteen kansalaisten keskuudessa ja siihen, ladataanko sitä riittävästi hyötyjen realisoitumiseksi. Tieto- ja yksityisyydensuojaan ja tieto-turvallisuuteen liittyvät riskit tulee arvioida tarkasti. Henkilötietojen suojaa koskevaa valmistelua on syytä tarkentaa. Valtiovarainministeriö huomauttaa, että useat EU:n jäsenmaat ovat valinneet oman sovelluksensa pohjaksi hajautetun mallin tässä esitetyn ns. hybridimallin sijaan. Riski erilaisten toteutusten yhteentoimimattomuudesta voi realisoitua korona pandemian exit-vaiheessa. Hankkeen organisointiin liittyy riskejä monimutkaisen ohjausrakenteen ja useiden toimijoiden yhteistoiminnan kannalta. Toteutusta suunniteltaessa tulee huomioida aikatauluriski sekä toteuttavien organisaatioiden resursseihin ja osaamiseen liittyvät riskit uudelleen projektin toteuttamisessa. Projektin ammattimaiseen johtamiseen tulee kiinnittää huomiota ja hankkia oikeanlainen resurssi. Omistaja tulee nimetä henkilötasolla ja projektiin osapuolien vastuut tulee kuvata. Aikatauluriskeistä valtiovarainministeriö mainitsee erityisesti terveydenhuollon henkilökunnan tunnistusjärjestelmän integroinnin aiheuttaman aikatauluriskin. Valtiovarainministeriö arvioi, että teknologiaan sekä tekniiseen toteutukseen liittyvien riskien hallintaan tulee kiinnittää huomiota. Erityisesti Applen iOS-teknologian bluetooth- teknologian sopivuuteen suunnitellussa toteutus-mallissa tulee kiinnittää huomiota." **Valtiovarainministeriö**

"Käytön näkökulmasta keskeisimpiä ovat tietoturvaan ja luottamukseen sekä käytettävyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät riskit." **SoteDigi Oy**

"Sovelluksen käyttöönotto voi viedä odotettua enemmän aikaa. Lisäksi riskinä on, että liian harva ottaa sovelluksen käyttöön." **Valvira**

"Mikäli sovellus ei toimi toivotulla tavalla ja/tai sen kattavuus on eri syistä matala niin sovelluksen hyödyt voivat jäädä vähäiseksi ja pahimmassa tapauksessa sovellus voi aiheuttaa haittaa ja viiveitä olemassa oleviin toimiviin prosesseihin." **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL**

"Riski on, että sovellus jää irralliseksi terveydenhuollon toimintamalleista eikä tarjoa riittävästi hyötyä terveydenhuollon jäljitysprosessiin, kansallisiin seurantarpeisiin tai exit-suunnitelmiin." **Kansaneläkelaitos**

"Merkittävä osa sovelluksen hyödyistä saadaan vain siinä tapauksessa, että riittävän moni kansalainen ottaa sovelluksen käyttöönsä. Niinpä kansalaisten informointiin ja aktivointiin on syytä kiinnittää merkittävästi huomiota osana sovelluksen käyttöönottoa. Projektin aikainen proaktiivinen viestintä sekä myöhemmin kansalaisille annettava käyttäjätuki ovat tärkeässä roolissa. Yhtä lailla on kiinnitettävä huomiota palvelun levittämiseen viranomaisille, jotta jokainen sairaanhoitopiiri ottaa järjestelmän käyttöönsä heti osana tartuntaketjujen jäljitystä. Viranomaisten käyttäjätuen ja ohjeistuksen on niin ikään oltava kunnossa. Sovellusten käyttämä Bluetooth-teknologia ei ole virheetön, ja riski niin sanotuille false positive -kohtaamisille on olemassa." **Reaktor Oy**

"Valmisteluun kohdistuvat riskit; 1. kaikkien osapuolten roolien epäselvyys suhteessa TSA:n määritelmiin (rekisterinpitäjä-käsittelijä), 2. henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitus ei saa olla epäselvä tai liian laaja, 3. ettei valmistelussa huomioida riittävästi TSA 6.3. ja eduskunnan perustuslakivaliokunnan PL 10§:n ym. nojalla omaksumaa lausuntokäytäntöä, 4. että lainvalmistelussa unohdetaan rekisteröidyn TSA:een perustuvat oikeudet, 5. TSA 35 artiklan edellyttämä vaikutusten arviointi tulee suorittaa kattavasti.

Käyttöön kohdistuvat riskit: 6. käytettävyyteen liittyvät riskit (helppous-vaikeus), 7. ettei sovelluksen käytön myötä ne, jotka eivät sitä käytä joudu epäedulliseen asemaan, 8. luonnollisesti tietoturvariskit ja niiden puutteellinen auditointi, 9. kykenemättömyys toteuttaa rekisteröidyn oikeuksia, 10. monimutkainen ja epäselvä informointi kuluttajille.”

Tietosuojavaltuutetun toimisto

4.7 Muut huomiot muistiosta ja liitteestä koskien myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavasta tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehityksestä

Vapaassa palautteessa nousee esiin pääasiassa samoja asioita, jotka on jo kuvattu aikaisemmissa kysymyksissä. Monet lausunnonantajat toteavat lausunnolla olevan suunnitelman olevan joiltain osilta puutteellinen ja sisältävän ristiriitaisuuksia. Toisaalta eräs lausunnonantaja toteaa myös kehityksen olevan niin nopeaa, että asiat muuttuvat jopa lausuntokierroksen aikana, tässä viitattiin Saksan päätökseen siirtyä DP-3T-malliin.

Projektin organisointi mainittiin monessa lausunnossa. Projektiorganisaation halutaan olevan ketterä ja päätösvaltainen. Kuntien edustusta toivottiin mukaan, samoin yksityisyyttä edustavia kansalaisjärjestöjä. Erityisesti toivottiin selkeää kuvausta päätösvalasta ja mm. siitä, kuka päättää järjestelmän poistamisesta käytöstä ja millä kriteereillä tämä päätös tehdään.

Avoimuutta korostetaan monessa lausunnossa. On tärkeää, että hankkeesta viestitään avoimesti. Monissa lausunnoissa esitettiin sovelluskoodin julkaisua avoimena lähdekoodina ja sille tehtävää ulkopuolista tarkastusta.

Tässä kohdassa useat lausunnonantajat korostavat vielä tässä kohdassa yhteentoimivuutta muiden maiden ratkaisuiden kanssa ja DP-3T-mallia tämän takaamiseksi. Tämä malli yhdistää sekä ne lausunnonantajat, jotka korostavat yksityisyyttä, että ne, jotka korostavat yhteentoimivuutta.

Poimintoja yksittäisistä lausunnoista

"Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että suunniteltu toteutus perustuu avoimeen lähdekoodiin, joka julkaistaan ja lisensoidaan asianmukaisesti. Kansainvälisesti on tehty paljon kehittämistyötä, joka tulee huomioida kehittämisen pohjana. Jäljityssovelluksen

tavoitetilassa kuvataan tilanne, jossa sovelluksen käyt-töönottaneella henkilöllä vahvistetaan positiivinen Covid-19-testitullos. Kuvauksen mukaan henkilö saa terveydenhuolloilta avauskoodin lähikontakti-tietojen välittämiseksi taustajärjestelmään. Jos käyttäjä tällöin syöttää koodin sovellukseen, se luovuttaa tallentuneet kontaktitiedot taustajärjestelmälle. Etenemisesityksessä tuodaan esille, että terveydenhuollon toimintamalleista ja tartuntatautilain mukaisesta jäljitystoiminnasta irrallinen, pelkästään henkilöiden omaan aktiivisuuteen perustuva jäljityssovellus ei tue tartunnan jäljittämistä ja tartuntaketjujen katkaisemista tehok-kaasti, eikä välttämättä mahdollista luotettavan terveysinformaation ja terveysviranomaisten ohjeistusten jakamista sovelluksen avulla. Esityksessä perustellaan tietosuojan ja luottamuksen näkökulmasta, että jäljitys-sovelluksen käyttöönoton lisäksi myös tartuntatiedon merkitseminen sovellukseen, sovelluksessa olevien kontaktitietojen avaaminen ja altistuneiden varoittaminen sekä altistumistiedon jakaminen terveydenhuollolle tulee olla suostumusperusteista. Valtiovarainministeriö pitää etenemisesityksen suostumukseen perustuvaa tartuntatiedon sekä kontaktitietojen jakamista nykytilanteen tarpeisiin parhaiten vastaavana toimintamallina. Valtiovarainministeriö tuo esille, että terveydenhuollon toimintamalleihin ja tartuntalain mukaiseen jäljitys-toimintaan sopiva kontaktitietojen jakaminen on mahdollista järjestää myös ilman, että tartunnan saanut henkilö avaa kaikki kontaktitietonsa taustajärjestelmälle. Altistumisen todentaminen on mahdollista toteuttaa paikallisesti puhelimesta vertaamalla taustajärjestelmään julkaistua tartunnan saaneen henkilön pseudo-identiteettiä niihin kontaktitietoihin, joita puhelimeen on tallentunut. Jos altistuminen havaitaan, kysyy sovellus henkilöltä suostumusta oman altistumistietonsa jakamiselle taustajärjestelmään. Näin tieto altistuneen henkilön identiteetistä saavuttaa terveydenhuollon henkilöstön. Toimintamallissa, jossa kontaktitietojen vertailu tehdään puhelimesta, on mahdollista tukeutua puhelimen käyttöjärjestelmän valmiisiin rajapintoihin (Apple and Google partner on COVID-19 contact tracing technology, 10.4.2020) ja näin nopeuttaa sovelluksen kehitystä ja helpottaa erilaisten laitteiden tukemista. Valtiovarainministeriö huomauttaa, että esitetyn mukaan toimeenpanon organisoinnissa kunnat ja kuntayhtymät (sisältää sekä perusterveydenhuollon sote-kuntayhtymiä, että sairaanhoitopiirit) olisivat vastuussa jäljitystoiminnasta. Alustavassa kustannusarviossa tätä ei ole huomioitu. Tartuntatautilaissa säädettävät kuntien tehtävät ovat kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 1 §:n mukaisia valtionosuus-tehtäviä. Uusissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia tehtävien laskennallisista kustannuksista, joten tämä on otettava huomioon sovelluksen kustannusarviossa. Valtiovarainministeriö toteaa myös, ettei yksityisen sektorin terveydenhuollon roolia ole kuvattu suunnitelmassa, ja se on syytä tarkentaa jatkovalmistelussa niin käyttöönoton kuin toiminnallisuuden määrittelyn osalta. Kustannusten osalta valtiovarainministeriö toteaa, ettei sovelluksen ylläpito- tai jatkokehityskustannuksia ole huomioitu suunnitelmassa. Suunnitelmassa ei myöskään oteta kantaa siihen, onko kehitettävä palvelu käyttäjälleen maksullinen. Lisäksi kustannusarviossa ei ole huomioitu olemassa olevia ratkaisuja tai niiden hyödyntämistä." **Valtiovarainministeriö**

"Epidemia on jatkumassa pitkään ja suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon se, että sovellus toimisi yhdessä naapurivaltioiden kanssa ja pyrittäisiin ratkaisuihin jotka ovat kansainvälisesti hyväksyttävissä ja turvallisia." **Virtanen Kimmo**

"Tästä syystä on tärkeää määrittää, mikä taho tekee päätöksen sovelluksen käytön lopettamisesta ja minkälaisia kriteerejä tässä päätöksenteossa sovelletaan. On kuitenkin tärkeää tästä mobiilisovelluksesta saatavia kokemuksia hyödyntäen suunnitella toimintaa myös pidemmällä tähtäimellä mahdollisia uusia infektioauteihin liittyviä epidemioita ajatellen." **Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE**

”Sovelluksen toiminnan yhteydessä tulisi puhua kohtaamisen minimikestosta l. kohtaa- mistietä rekisteröityy, jos minimikesto lähietäisyydellä ylittyy. Koko tapaamisen kesto ei tietosuojasyistä tallennettaisi (henkilötietojen minimoiminen). Sovelluksen tulisi hävittää automaattisesti ’vanhentunut’ kontaktitieto erikseen säädetyn mukaisesti, esim. 14 vrk kuluttua kontaktista. Koko tietovirtaa ei tulisi tallentaa muualle kuin puhelimeen. Ope- raattorin roolia tiedon käsittelijänä ei ole käsitelty esityksessä.” **Maa- ja metsätalousmi- nisteriö**

”Toimeenpanon organisointi -kohdasta puuttuvat kokonaan sote-palvelujen tuottajat, jotka ovat yksi tärkeimmistä toimeenpanon osapuolista. Näiden toimijoiden on organi- soitava monia sovelluksen käyttöönottoon, hallintoihin ja operatiiviseen käyttöön (useissa eri prosesseissa) liittyviä seikkoja osana toimeenpanoa.” **Terveyden ja hyvin- voinnin laitos THL**

”Vastuut tulisi määritellä riittävän yksityiskohtaisesti, esim. vastuunjakotaulukon avulla (käyttäjä, palveluntuottaja, sovelluskehittäjä, omistaja, muu taho)” **Kuntaliitto**

”Kontaktien jäljityssovelluksen ja sen taustajärjestelmien integrointi muihin järjestelmiin olisi hyvä minimoida. Terveysviranomaisten tunnistautumiseen ja käyttövaltuushallin- taan liittyvä integraatio olisi kuitenkin suositeltavaa tehdä jo heti ensimmäisessä vai- heessa. Myöhemmässä vaiheessa tarvitaan myös integraatiot muiden valtioiden vastaa- viin järjestelmiin. Suosittelemme etenkin iOS- and Android-sovellusten sekä soveltuvin osin myös taustajärjestelmien ja viranomaisten työkalujen julkaisua vapaana lähdekoo- dina.” **Reaktor Oy**

”Esityksessä mainitaan esteettömiä tapoja jäljityssovelluksen hyötyjen tuottamiseksi (muut kuin matkapuhelimet: puettavat tai mukana pidettävät välineet). Näillä ratkaisuilla olisi mahdollisuus auttaa monia riskiryhmien henkilöitä, jotka nyt eivät välttämättä ole älylaitteiden käyttäjiä. Käytännön toteutuksessa todennäköisesti haasteita.” **Valvira**

”Esityksen jatkovalmistelussa on edellä lausuttu huomioon ottaen huolehdittava siitä, ettei yksityisyyteen ja henkilötietojen suojaan puututa enemmän kuin on välttämätöntä sovelluksella saavutettavien terveyshyötyjen toteuttamiseksi. Sovellusta käyttöönotetta- essa ja sen tuottamia tietoja hyödynnettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota myös syrjimättömyyteen sekä lasten ja muiden erityisryhmien asemaan.” **Korkein hallinto- oikeus**

”Palveluun tunnistautuminen tulisi toteuttaa vahvan tunnistautumisen kautta. Käyttäjä- tunnus ja salasana ei ole riittävä pari suojaamaan käyttäjiä väärinkäytöksiltä ja hakke- roinneilta. Järjestelmän käytössä tulee huomioida, että sovellusta käyttävän henkilön henkilötietojen lisäksi myöskään sijainti ei saa missään tilanteessa päätyä ulkopuolisten tietoon.” **Ulkoministeriö**

” Jotta sovelluskokonaisuus ja sen tietoturvallisuuden arviointi voisi valmistua ilman tar- peettomia viiveitä, on tietoturvallisuuden arvioinnin rajaukseen kiinnitettävä erityistä huo- miota. Arvioinnissa on syytä hyödyntää olemassa olevia arviointeja ja hyväksyntöjä ole- massa olevien Kanta-palveluiden, -järjestelmien ja alustojen osalta. Varsinainen sovel- luskokonaisuuden tietoturvallisuuden arviointi on tärkeätä rajata koskemaan vain varsi- naista sovellusta ja sitä varten rakennettavia taustatoiminnallisuuksia sekä näiden raja- pintoja olemassa oleviin palveluihin” **Traficom**

”Eri terveydenhuollon toimijoiden yhtenäinen, kaikille saatavissa oleva kyvykkyys antaa sovelluksen käyttäjälle jäljitystoiminnon aktivointikoodi on haaste, joka on ratkaistavissa.

Tämän aktivointikoodin tulee olla satunnainen ja kertakäyttöinen väärinkäytösten estämiseksi.” **F-Secure**

”...Ohjeistusta sovelluksen käyttöönotosta sekä esim. terveysinformaatiota voitaisiin kääntää vielä useammalle kielelle. Tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, että henkilö ymmärtää viestin siitä, että hän on voinut altistua virukselle. Sovelluksen ja ohjeiden tulisi olla saatavilla myös saamen kielillä.” **Oikeusministeriö**

Liitteet

Liite 1: Lausuntopyyntö ja –kysely

Lausuntopyynöt

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut etenemisesityksen lähikontaktien jäljityssovelluksen käyttöönottoon Covid-19-epidemian hallinnan tueksi. EU-komission suositus 8.4.2020 mobiiliteknologian käytöstä Covid-19-kriisissä toteaa, että jäljityssovelluksilla on oletettavasti saavutettavissa hyötyjä kriisin hallinnassa. Koska useat Euroopan maat ovat kehittäneet jäljitysratkaisuja, Suomenkin lähestymistavan kehittämisessä on tukeuduttu alustaviin kokemuksiin näiden sovellusten avulla saavutettavista hyödyistä sekä niihin liittyvistä haasteista.

Ensisijainen hyödynsaaja on tartunnalle altistunut henkilö, joka saa sovelluksen kautta varoituksen mahdollisesta altistumisestaan. Hän voi jakaa tämän tiedon terveydenhuololle ja toimia saamiaan ohjeita noudattaen ennen kuin terveydenhuoltohenkilöstö ottaa häneen yhteyttä muita tarvittavia toimenpiteitä varten. Keskeiset haasteet liittyvät tietosuojaja- ja tietoturvaoperaatioitten toteuttamiseen.

Tausta

Hanketta koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeen etenemisestä raportoidaan säännöllisesti valtioneuvostossa ja eduskunnalle.

Tavoitteet

Tavoitteena on tukea tartuntatautien jäljitystyötä terveydenhuollossa ja tartuntaketjujen katkaisemista mobiiliteknologiaan perustuvaa, lähikontakteja rekisteröivää sovellusta hyödyntämällä. Sovellus on vapaaehtoinen, ja tiedon käyttö perustuu henkilön suostumukseen. Testausten määrän merkittävästä kasvattamisesta saadaan enemmän hyötyjä tehokkaammalla altistuneiden henkilöiden tavoittamisella ja nopeammalla auttamisella. Jäljityssovelluksen keräämien lähikontaktitietojen pohjalta voidaan lyhentää aikaa altistuneiden oirearvioon ja testaukseen.

Jäljityssovellus ja sen taustajärjestelmä toteutetaan perusoikeuksista, tietosuojasta ja tietoturvasta huolehtien. Tämän vuoksi sovelluksen käyttötarkoituksesta, siihen liittyvästä toimivallasta ja henkilötietojen käsittelystä säädetään lainsäädännöllä. Toteutuksessa tukeudutaan kansainväliseen kehittämissyhteistyöhön ja EU:n yhteiseen toimintamalliin.

Covid-19-jäljityssovelluksen etenemisehdotus on esitelty hallitukselle 22.4.2020 ja esityksen mukaiset etenemistoimenpiteet hyväksytyt.

Lausunnolla oleva etenemisehdotus kuvaa kirjaamishetkellä käytettävissä olleen tiedon valossa sovelluksen lähtökohtia, toimintamallia ja reunaehtoja.

Varsinaisen valmistelun aikana on tarkennettava toimintamalliin liittyviä kysymyksiä sekä teknisiä toteutusvaihtoehtoja. Sovellus voidaan toteuttaa eri tavoin ja riippuen valitusta toteutustavasta yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset korostuvat erilaisin painotuksin.

Linkit

Taustamateriaali valtioneuvoston hankeikkunnassa: <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM053:00/2020>

Liitteet

Kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotto Covid-19-epidemian hallinnan tueksi esitys etenemisestä 20200421.pdf - Esitys hankkeen etenemisestä <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentId=11840>

Ibruktagandet av applikationen för kontaktspårning som stöd för hanteringen av covid-19-epidemin.pdf - Presentation över framstegen <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentId=11845>

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?
 - a. kyllä
 - b. kyllä pääosin
 - c. ei pääosin
 - d. ei
 - e. ei kantaa

Avoimet huomiot koskien kysymystä 1

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?
 - a. kyllä
 - b. kyllä pääosin
 - c. ei pääosin
 - d. ei
 - e. ei kantaa

Avoimet huomiot koskien kysymystä 2

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?
 - a. kyllä
 - b. kyllä pääosin
 - c. ei pääosin
 - d. ei
 - e. ei kantaa

Avoimet huomiot koskien kysymystä 3

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

Avovastaus

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Avovastaus

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Avovastaus

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

Avovastaus

Jakelu

Digi- ja väestötietovirasto
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Espoon kaupunki
Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri
Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
Helsingin kaupunki
Ihmisoikeuskeskus

Itä-Savon sairaanhoitopiiri
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Joensuun kaupunki
Kainuun sairaanhoitopiiri
Kansaneläkelaitos
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri
Kemin kaupunki
Keski-pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Korkein hallinto-oikeus
Kuntaliitto
Kymenlaakson sairaanhoitopiiri
Lapin aluehallintovirasto
Lapin sairaanhoitopiiri
Lapinjärven kunta
Lapsiasiainvaltuutettu
Liikenne- ja viestintäministeriö
Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Kyberturvallisuuskeskus
Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri
Oikeuskanslerin virasto
Oikeusministeriö
Oulun kaupunki
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Päijät-Hämeen sairaanhoitopiiri
Raaseporin kaupunki
Satakunnan sairaanhoitopiiri
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysalan lupa ja valvontavirasto Valvira
Sosiaali- ja terveysministeriö
SoteDigi Oy
Tampereen kaupunki
Tasa-arvovaltuutettu
Terveys- ja hyvinvoinnin laitos
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Turun kaupunki
Ulkoasiainministeriö
Vaasan kaupunki
Vaasan sairaanhoitopiiri
Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
Valtioneuvoston kanslia
Valtiovarainministeriö
Vantaan kaupunki
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Ålands hälso- och sjukvård

Liite 2: Lausunnonantajat

Christensen Matti

Digi- ja väestötietovirasto

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Espoon kaupunki

Essote ky

European Telecommunications Standards Institution (ETSI)

F-Secure Oyj

Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala

Honkela Antti

HUS -kuntayhtymä

Insta Secrays Oy

Kaikkien eduskuntapuolueiden tietopolitiikan toimijoiden yhteistyöryhmä

Kansaneläkelaitos

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Korkein hallinto-oikeus

Korkiakoski Markku

Kross Guido

Kymsote (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä)

Kämppi Riikka

Lapin aluehallintovirasto

Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Liikenne- ja viestintäministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

Makkonen Toni

Microsoft Oy

Miettinen Markus

MyData Global ry

Nyström Sirkku

Oikeuskanslerinvirasto

Ollila Riitta

Oikeusministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Reaktor Oy

Salokannel Marjut

Santala Marko

Scheinin Martin

Sitra

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

SoteDigi Oy

Suomen Internet-yhdistys, SIY ry

Suomen Kuntaliitto ry

Tampereen kaupunki

Teknologiateollisuus ry

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Traficom

Turun kaupunki, hyvinvointitoimiala

Turun yliopisto

Ulkoministeriö

UNA Oy

Vaasan sairaanhoitopiiri

Valkama Eemil

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE

Valtiovarainministeriö

Vantaan kaupunki

Virtanen Kimmo

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Ålands Hälsa- och sjukvård